

Міністерство освіти та науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет психології та соціальної роботи
Кафедра дошкільної освіти

01 освіта

012 дошкільна освіта

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

***«Педагогічні умови формування готовності у
дітей старшого дошкільного віку
до навчання у школі»***

студентки **Калюжної Алли Миколаївни**

Науковий керівник: канд. псих. наук, доцент
Пісоцький Олександр Петрович

Рецензенти:

канд. пед. наук, доцент Матвієнко С. І.

канд. псих. наук, доцент Тимошенко О. А.

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

АНОТАЦІЯ

Калюжна А. М. Педагогічні умови формування готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі / А. М. Калюжна
– Кваліфікаційна робота. – Ніжин, 2019. – 110 с.

Тема магістерської роботи «Педагогічні умови формування готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі», досліджувалася на теоретичному та емпіричному рівнях. Результати вивчення представлені у трьох розділах роботи. На теоретичному рівні здійснено обґрунтування проблеми формування готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі, її вивчення у психолого-педагогічній літературі. Студенткою було охарактеризовано зміст основні складові готовності старших дошкільників до школи, а також чинники, що впливають на формування психологічної готовності до навчання.

Для розв'язання емпіричних завдань дослідження, розроблена програма та методика констатувального, формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту. Відповідно до всіх вимог визначені критерії, показники та рівні психологічної готовності дітей до навчання у школі. Здійснено успішний експериментальний вплив на досліджуване явище.

Ключові слова: готовність до школи, діти старшого дошкільного віку, психологічна готовність дітей до школи.

ANNOTATION

Kaliuzhna A. M. Pedagogical conditions of formation of readiness of children of senior preschool age to study at school / A. M. Kaliuzhna. – Qualification work. – Nizhyn, 2019. – 110 c.

The theme of the master's thesis "pedagogical conditions for the formation of readiness in older preschool children to study at school" was studied at the theoretical and empirical levels. The results of the study are presented in three sections of the paper. At the theoretical level, the problem of forming readiness in older preschool children to study at school, its study in psychological and pedagogical literature, is substantiated. The student described the content of the main components of readiness of older preschoolers for school, as well as factors influencing the formation of psychological readiness for learning.

To solve the empirical problems of the study, the program and methodology of the ascertaining, forming and control stages of the pedagogical experiment were developed. In accordance with all the requirements, criteria, indicators and levels of psychological readiness of children to study at school are defined. A successful experimental effect on the studied phenomenon is carried out.

Keywords: readiness for school, children of senior preschool age, psychological readiness of children for school.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.	11
1.1. Проблема формування готовності до навчання дітей старшого дошкільного віку у психолого-педагогічній літературі	11
1.2. Основні складові готовності старших дошкільників до навчання у школі	16
1.3. Зміст та чинники формування психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи	22
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.	29
2.1. Програма та методика констатувального етапу експерименту	29
2.2. Аналіз результатів дослідження щодо рівня готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі	37
2.3. Робота вихователів та батьків у підготовці старших дошкільників до школи	46
Висновки до розділу 2.	57
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.	59
3.1. Принципи та педагогічні умови формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.	59

3.2. Програма та методика вдосконалення психологічної готовності дітей до навчання у школі.	67
3.3 Аналіз ефективності програми щодо вдосконалення психологічної готовності до школи	77
Висновки до розділу 3	86
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	94
ДОДАТКИ.	100

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі Україна проходить шлях реформування освітньої системи, мета якої – виключно нова, висока якість освіти на всіх її рівнях. Саме тому, особливого значення набуває проблема формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. Крім того, у дошкільному віці відбуваються значні зміни у формуванні особистості дитини: значно змінюється спосіб життя, зміст спілкування з оточуючими, психологічні та фізичні можливості.

Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти та чинні програми розвитку дітей дошкільного віку визначають необхідність набуття дошкільником особистісної зрілості перед його вступом до школи одним з пріоритетних завдань дошкільної освіти. Саме тому вихователям та батькам слід звернути особливу увагу на забезпечення ряду педагогічних умов, що створять належний рівень готовності старших дошкільників до навчання у школі. Успішність їх реалізації значною мірою залежить від педагогічної компетентності вихователя та батьків, а також врахування особливостей фізичної, інтелектуальної, комунікативної, мотиваційної, емоційно-вольової сфер, які, безперечно, є взаємопов'язаними між собою.

Поняття «готовність до навчання у школі» має досить широке значення і включає в себе фізіологічний, психологічний та соціальний рівні розвитку дитини старшого дошкільного віку. Тільки гармонійно поєднуючись, вони забезпечують успішне входження дитини старшого дошкільного віку у шкільне середовище. Спираючись на самоцінність дитинства, ланка дошкільної освіти має зробити все можливе для формування цілісної та унікальної особистості майбутнього школяра, який з легкістю зможе адаптуватися до серйозної навчальної діяльності у стінах школи. В цілому, готовність дитини до школи – це комплексне поняття, підґрунтям якого є забезпечення відповідних педагогічних умов, що сприяють її формуванню.

Та як відомо, далеко не всі діти старшого дошкільного віку готові сісти за шкільну парту, дехто з них потребує продовження періоду дошкільного дитинства. Саме тому нагального вирішення потребує питання підготовки дитини до школи і врахування рівня її готовності до набуття соціального статусу школяра.

Проблема готовності старших дошкільників до навчання у школі в різний час знайшла своє відображення як у вітчизняному, так і у світовому педагогічному досвіді. Її вивченням займалися такі відомі педагоги та психологи: Л. Вегнер, Л. Виготський, О. Запорожець, К. Ушинський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, Ф. Фребель, та ін. Про важливість питання підготовки дитини до навчання у школі також свідчать праці А. Богуш, О. Кононко, В. Котирло, Т. Піроженко, К. Прищепи. Проблема наступності дошкільної та початкової освіти знайшла своє відображення у психолого-педагогічних працях А. Леушиної, Г. Люблінської, В. Сухомлинського, Є. Тихеєвої та О. Усової.

Здійснений на теоретичному рівні аналіз психолого-педагогічної літератури та методичних розробок свідчить про те, що незважаючи на досить велику кількість досліджень з питання формування готовності старших дошкільників до навчання у школі, означена проблема потребує подальших наукових розробок, особливо щодо визначення педагогічних умов, що забезпечують її ефективність. Цим і зумовлена актуальність даного дослідження: «Педагогічні умови формування готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати стан вивчення проблеми у психолого-педагогічній літературі та розкрити зміст опорних понять дослідження.

2. З'ясувати особливості психологічної готовності старших дошкільників до навчання у школі та її складових.
3. Емпірично дослідити рівень та особливості психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до початку їх навчання у школі.
4. Створити й експериментально перевірити систему роботи щодо оптимізації процесу розвитку психологічної готовності старших дошкільників до навчання у школі.

Об'єкт дослідження: формування готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування готовності у старших дошкільників до навчання у школі.

Гіпотези дослідження: Ефективність формування психологічної готовності до школи дітей старшого дошкільного віку підвищиться за умов:

- взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї з питань формування готовності до навчання у школі;
- забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти;
- активізації форм та методів роботи з дітьми, що забезпечують формування у них готовності до навчання у школі;

Методи дослідження:

- *теоретичні* – аналіз психолого-педагогічної літератури, синтез, узагальнення, систематизація.
- *емпіричні* – орієнтаційний тест шкільної зрілості Керна-Ірасека; методика «Бесіда про школу» (Т. А. Нежнова); тест «Чого не вистачає?» (Р. С. Немов); анкетування батьків та вихователів закладу дошкільної освіти.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження:

- з'ясовано сутність та основні підходи до процесу підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі;

- уточнено зміст та чинники формування психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку та шляхи розвитку психологічної готовності дітей до навчання у школі;
- теоретично обґрунтована та перевірена в процесі експериментальної роботи система роботи з формування психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку;
- визначено, теоретично обґрунтовано та емпірично досліджено педагогічні умови зростання психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку в умовах підготовки до школи в закладі дошкільної освіти.

Практичне значення роботи полягає у *практичному вивченні та перевірці* педагогічних умов формування готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі; у можливості *використання вихователями та батьками* розробленої методики для емпіричного вивчення та формування психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Впровадження результатів проведеного дослідження здійснювалося через:

I. участь у:

- Всеукраїнській науково-практичній конференції: «Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку» м. Ніжин 27 листопада 2019 р.
- IV Міжнародній науково-практичній конференції для молодих науковців: «Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення» м. Ніжин 30 квітня 2020р.
- Міжнародній науково-практичній конференції: «Актуальні питання педагогіки та психології» м. Харків 8 вересня 2020 р.
- Всеукраїнській науково-практичній конференції: «Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку» м. Ніжин 2020 р.

II. друк статей:

- Калюжна А. Педагогічні умови формування готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі / Є. Коваленко, А. Калюжна // Педагогічний альманах. Збірник праць молодих науковців. – 2019.
- Калюжна А. Основні складові готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі / О. Пісоцький, А. Калюжна // Збірник наукових статей студентів «Дошкільна освіта» / за заг. ред. проф. О. Л. Кононко. – Ніжин: НДУ ім. Гоголя, 2019 – 111-115 с.
- Калюжна А. Умови формування та значення соціальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі / О. Пісоцький, А. Калюжна // Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення». – Ніжин: НДУ ім. Гоголя, 2020 – 214-216 с.
- Калюжна А., Пісоцький О. Експериментальне вивчення педагогічних умов та стану сформованості загальної готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі / О. Пісоцький, А. Калюжна // збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання педагогіки та психології: Наукові дискусії». – 2020. (внесок здобувача 50%).
- Калюжна А. Взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї як одна з педагогічних умов формування готовності старшого дошкільника до навчання у школі / О. Пісоцький, А. Калюжна // Збірник наукових статей студентів «Дошкільна освіта». – Ніжин: НДУ ім. Гоголя, 2020.
- Калюжна А., Пісоцький О. Проблема формування інтелектуальної готовності до школи дітей шостого-сьомого року життя / Пісоцький О., Калюжна А. Наукові записки НДУ імені Миколи Гоголя: Психолого-педагогічні науки. – 2020., (внесок здобувача 50%).

Структура роботи: магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків до кожного розділу, загальних висновків; списку використаних джерел та додатків

Загальний обсяг роботи містить 110 сторінок, з них основного тексту – 82 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

1.1. Проблема готовності до навчання дітей старшого дошкільного віку у психолого-педагогічній літературі

У зв'язку зі вдосконаленням освітньої системи в Україні особливої значущості набуло питання підготовки дітей 6-7 року життя до шкільного навчання та формування у них суб'єктивної властивості – готовності до опанування новою для них навчальною діяльністю. Вступ до школи є надзвичайно важливим етапом життя, де ігрова діяльність плавно переходить в навчальну. Для кожної дитини це своєрідна зустріч з виключно новим, досі незнайомим світом, що вносить зміни у спосіб її життя та характер взаємин з оточуючим світом [37]. Тож не дивно, що питання підготовки дітей до шкільного навчання посідає одне з найбільш значущих місць у розвитку уявлень педагогічної науки.

Успішне розв'язання проблеми розвитку особистості старшого дошкільника в період активної підготовки до шкільного навчання, підвищення результативності навчання, та легкий період адаптації багато в чому визначаються тим, наскільки точно враховується рівень підготовки дітей до навчання у школі. До того ж перехід дитини із закладу дошкільної освіти до школи, зазвичай, супроводжується зіткненням з рядом проблем, які потребують нагального вирішення. Проблема підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі знаходила своє відображення в доробках цілого ряду визначних науковців минулого та сучасності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що поняття «готовність до шкільного навчання» досить неоднозначне та багатоаспектне.

Навіть зважаючи на довгу історію дослідження цього питання, ще й досі в сучасній науці немає єдності у поглядах на змістові та сутнісні характеристики феномену «готовності дитини до школи» [53].

Розглядаючи результати численних досліджень проблеми формування готовності старших дошкільників до шкільного навчання, які представлені у науково-педагогічній літературі, слід відмітити, що існує декілька підходів щодо вирішення цієї проблеми. Згідно з першим основоположним чинником визначення готовності до шкільного навчання виступає вікова періодизація, яка враховує новоутворення у психічному розвитку дитини, які знаходяться на перехідному періоді, а також сформованість довільності психічних процесів та умінь до саморегуляції (Л. Виготський, Л. Венгер, О. Проскура, Л. Божович) [6]. Другий підхід розглядає спілкування дорослого та дитини як вид діяльності, в результаті якого відбувається вхід дитини в соціум (О. Кравцов). Третій підхід, на думку вчених, є досить перспективним для дидактичного конструювання навчального процесу у школі, адже одним з основних його завдань є формування на дошкільному етапі ряду передумов навчальної діяльності (О. Проскура, О. Усова, Н. Доронова) [52, с. 14-15].

Аналізуючи цілий ряд психолого-педагогічних джерел, ми помітили, що поняття готовності до навчання має декілька синонімів. Серед них такі терміни як «досягнення шкільного віку» і «шкільна зрілість» [8]. Однією з найбільш суттєвих ознак шкільної зрілості був виділений вихідний мінімальний рівень біологічного розвитку, що є цілком достатнім для включення дитини в систематичне шкільне навчання. А. Анастасі визначає поняття «шкільна зрілість» як оволодіння достатнім рівнем знань; наявність у дитини необхідних життєвих навичок, умінь та здібностей; глибока мотивація до навчання та інші характеристики, що мають допомогти дитині легко засвоювати матеріал, що передбачений шкільною програмою [36, с.7-9].

Узагальнюючи погляди відомих науковців, що розглядали поняття «готовність до шкільного навчання» слід відмітити, що більшість з них

виділяють внутрішні особистісні якості дитини, акцентуючи на них свою увагу. Готовність дитини до школи в цілому тлумачиться як властивість, яка поєднує в собі цілий комплекс різноманітних факторів, що забезпечує успішність дитини в навчально-виховному процесі [36], [23], [52].

Звертаючись до історичного аспекту питання, слід відмітити, що питання готовності набуло соціальної значущості ще за часів Я. Коменського, який обґрунтував принцип «природовідповідності» процесу навчання. Видатний педагог обстоював потребу вивчати природу дітей, їх вікові особливості і відповідно до них визначати зміст і методи навчання [29, с. 161-163]. Вчений наголошував на тому, що вік 6-7 річної дитини найбільш оптимальним для її успішного вступу до школи. У своєму творі «Материнська школа», що став класикою педагогічної літератури, Коменський особливу увагу звертає на правильну організацію навчання і виховання дитини у сім'ї. На його думку, період дошкільного дитинства є основою подальшої побудови навчально-виховного процесу у стінах школи.

Досить довгий період часу вважалося, що основоположним критерієм готовності дитини до школи є рівень її інтелектуального розвитку. Проте, саме Л. Виготський одним з перших висловив думку про те, що сформованість готовності малюка до навчання у стінах школи визначається рівнем розвитку його пізнавальних процесів [26]. На думку науковця, «готовність до навчання у школі» – це насамперед сформованість у дитини вміння узагальнювати та диференціювати у відповідних категоріях предмети та явища навколишнього світу [46, с. 3-5].

Виготський особливо наголошував на тому, що перехід дитини із закладу дошкільної освіти до початкової школи є досить складним періодом, адже незважаючи навіть на достатній рівень сформованості комунікативних вмінь, пізнавальних процесів, мотивації до навчання, по суті дошкільник не готовий до серйозних навантажень у ході учбової діяльності. Визначаючи рівень готовності до шкільного навчання, Виготський орієнтується на «зону найближчого розвитку», тобто той вид діяльності, який дитина може

виконувати у співпраці, або ж під пильним керівництвом дорослого. Дослідник вважає, що оптимальним та найбільш сприятливими є такі терміни систематичного навчання, відхід від яких може бути шкідливим для дитини, її розумового розвитку та адаптації у школі загалом [52, с. 14].

Значний внесок у вивченні даної проблеми зробив видатний вітчизняний педагог В. Сухомлинський. Він переконаний, що рік підготовки дітей до школи потрібен для того, щоб добре пізнати внутрішній світ кожної дитини, істотно вивчити всі її індивідуальні особливості, здатність до сприймання, мисленнєвої діяльності, розумової праці [36, с. 38]. Сухомлинський великого значення надавав грі, як провідному виду діяльності дитини, що притаманний їй на етапі дошкільного дитинства. Вчений вважав її надзвичайно цінною в організації процесу навчання в початковій школі [48], [50].

Надзвичайно актуальними в наш час залишаються погляди В. Котирло, яка вважала, що вступ до школи є подією соціальної ваги, найважливішою подією дитинства. Дослідниця зазначала, що готовність до шкільного навчання – це не тільки певна сукупність знань, умінь та навичок, а перш за все сформованість різноманітних психічних якостей, потрібних дитині для здійснення успішної навчальної діяльності, яка на її думку, є нелегкою працею [23, с. 6-8]. Особливого значення В. Котирло надавала розвитку вольової готовності як одного з найважливіших аспектів підготовки дитини до школи в цілому [4, с. 3-4]. Такої ж думки дотримувалася і відома вчена Т Маркова, акцентуючи увагу науковців на формуванні в дитини вміння долати труднощі та наявності емоційної стійкості.

С. Максименко розглядає поняття «готовність дитини до школи» як цілісне, комплексне явище, яке охоплює переважну більшість сфер життя майбутнього школяра [33]. Йдеться про зрілість у фізіологічному і соціальному відношенні, досягнення достатнього рівня розумового та емоційно-вольового розвитку [13, с. 5-10].

Не втрачають актуальності і погляди дослідниці І. Любарської. Вчена зазначає, що готовність старших дошкільників до школи зумовлюється цілісною системою вимог, що висуває загальноосвітня школа до дитини. Змістове наповнення цих вимог зумовлюються особливостями виключно нової соціально-психологічної ролі дитини та рядом її нових обов'язків [31, с. 56].

Л. Божович, розглядаючи поняття готовності дитини до школи, виділила декілька характеристик психічного розвитку майбутнього школяра, що мають суттєвий вплив на рівень успішності дитини у процесі шкільного навчання. Серед них особливого значення набувають – достатній рівень мотиваційного розвитку дитини, який охоплює як пізнавальні, так і соціальні мотиви учіння, належний розвиток інтелектуальної сфери та довільності поведінки [46, с. 3-4]. Зазначимо, що психолог акцентувала увагу і на тому, що поняття «готовність до навчання в школі» складається з достатнього рівня розвитку пізнавальних інтересів старшого дошкільника, розвитку уяви та сформованості соціальної позиції школяра [6].

Дослідниця А. Богуш трактує поняття «готовність дитини до навчання у школі» як сукупність фізіологічних та психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, а саме дозріванням організму людини, її нервової та м'язової систем; рівнем розвитку пізнавальних психічних процесів; рівнем розвитку здатності дитини виконувати навчальні завдання і шкільні обов'язки за суспільно значущими критеріями [4, с. 3-5]. Окрім цього, дослідниця виділяє і ряд параметрів, за якими можна визначити готовність дитини до шкільного навчання.

Серед основоположних, на думку А. Богуш, параметрів готовності важливо виділити: уміння виконувати різні логічні операції (аналіз, синтез, узагальнення); уміння самостійно планувати й організувати свою діяльність відповідно до поставленої мети; прагнення й уміння виявляти приховані властивості предметів [4, с. 4-5].

Таким чином, готовність дітей старшого дошкільного віку розглядається як наявність у них соціально-психологічної зрілості, яка у свою чергу передбачає достатній рівень розвитку пізнавальної сфери та ряду особистісних властивостей [12], [54].

Аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури з теми дослідження дає нам можливість стверджувати, що безцінний досвід науковців минулого, що працювали над дослідженням цього питання, стає цінним підґрунтям для подальших досліджень сучасності. У ході дослідження ми переконалися, що погляди вчених стосовно проблеми готовності дитини до шкільного навчання дещо різняться між собою. Але попри це, всі вони притримуються тієї думки, що навчання у школі може бути ефективним та продуктивним лише за попередньої підготовки дитини до школи та визначення рівня її готовності.

1.2. Основні складові готовності старших дошкільників до навчання у школі

Спираючись на думки та погляди видатних науковців відмітимо, що проблема підготовки дітей старшого дошкільного віку під час їх перебування в закладі дошкільної освіти є комплексною та багатокomпонентною. А. Венгер та Г. Цукерман зауважують, що в наш час існує досить різноманітна система підходів до навчання. Зважаючи на це, ми не можемо орієнтуватися лише на загальні критерії визначення рівня готовності дошкільників до школи, адже школи можуть різнитися за методами навчання і програмовими вимогами. Проте існують загальні критерії готовності до школи, які просто необхідно враховувати. Відмітимо, що незмінними залишаються лише структурні компоненти (складові) готовності дитини до школи. Найчастіше дослідники виділяють фізичну та психологічну готовність до школи, яка у свою чергу поділяється ще на декілька видів.

Психологічна готовність. Відомо, що психологічна готовність дитини до навчання у школі – це комплексна характеристика, що визначає рівні розвитку психологічних особливостей та якостей дитини старшого дошкільного віку. Дана складова готовності дитини до навчання у школі формується поступово у процесі гри, як провідної діяльності, посиленої праці та спілкуванні з оточуючими [7], [46], [21].

Погляди вчених щодо визначення компонентів психологічної готовності дещо відрізняються. Зокрема, Д. Ельконін та А. Венгер психологічну готовність визначають як інтелектуальну готовність форм мислення, вольову готовність, мотиваційну, особистісну та соціально-психологічну готовність [11, с. 50-51].

А. Богуш виділяє такі складові психологічної готовності до школи: інтелектуальна, особистісна, мотиваційна, емоційно-вольова, соціальна та комунікативна [4, с. 3]. Ними ми і будемо послуговуватися у нашому дослідженні.

Інтелектуальна готовність. Значна кількість науковців сходяться на думці, що готовність до школи визначається, перш за все, сформованістю відповідного рівня розумового розвитку, який у свою чергу забезпечує здатність дитини до навчання [49, с. 20]. Інтелектуальна готовність поняття багатоаспектне, вона не обмежується лише знаннями дитини про навколишнє середовище. Окрім цього, інтелектуальна готовність включає в себе також оволодіння знаннями про навколишню дійсність, способами мисленнєвої діяльності (діями й операціями аналізу, порівняння, класифікації, узагальнення тощо) [20, с.50-53]. До змісту інтелектуальної готовності до навчання у школі включаються також словниковий запас, спеціальні вміння та достатній об'єм пам'яті [36, с. 12-14].

Тобто, зміст інтелектуальної готовності дошкільника до навчання у школі передбачає:

- сформованість наочно-дійового, наочно-образного та формування словесно-логічного видів мислення [10];

- сформована здатність до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнень, зіставлень та порівнянь [15];
- сформованість навичок діалогічного та монологічного мовлення;
- сформованість зорового та слухового сприймання [10];
- сформовані на достатньому рівні обсяг, переключення та стійкість уваги [35, с. 388].

Особистісна готовність. На думку дослідників, зокрема С. Нагорної, особистісна готовність дитини до навчання у школі є надзвичайно важливим компонентом готовності в цілому. Дана складова включає в себе формування нової для дитини-дошкільника позиції – позицію школяра. Особистісна готовність виражається у тому, як дитина ставиться до навчальної діяльності, вчителів та самої себе [49], [27]. Що раніше дитина усвідомить свій новий соціальний статус, тим краще вона зможе адаптуватися до нового середовища [36, с. 10-11].

Тобто, зміст особистісної готовності полягає в:

- сформованості внутрішньої позиції школяра;
- готовності до зміни своєї соціальної позиції;
- сформованістю першого дитячого світогляду.

Мотиваційна готовність – це наявність у дитини стійкого та глибокого бажання вчитися, змінити свою соціальну позицію [23, с. 13-14]. Зважаючи на це, науковці виділяють дві групи мотивів до навчальної діяльності: мотиви, що пов'язані з соціальною складовою життя дитини, тобто потреби у спілкуванні, оцінці та схваленні з боку інших людей; мотиви, що безпосередньо пов'язані з пізнавальними інтересами, потребами в інтелектуальній активності, опануванні новими знаннями, вміннями та навичками [46], [36, с. 10]. Зокрема відома дослідниця Л. Божович зазначала, що розвиток мотиваційної сфери дошкільника є найважливішим для успішності його навчання в школі. Мотиваційна готовність – це своєрідна потреба дитини у новому соціальному статусі, готовність мати ряд

обов'язків, змінити ігрову діяльність навчальною [7, с. 4]. Можна вважати, що у дитини сформована мотиваційна готовність лише за умови, що у неї склалося позитивне ставлення до навчання у школі як суспільної справи [52, с. 14].

Тобто, високий рівень сформованості мотиваційної готовності передбачає:

- підпорядкованість мотивів, що є одним з найголовніших новоутворень мотиваційної сфери старшого дошкільника;
- позитивне ставлення до школи та навчальної діяльності;
- сформованість уявлень про школу та шкільні вимоги;

Емоційно-вольова готовність. Слід відмітити, що емоційно-вольова готовність дитини до школи виражається у належному рівні розвитку особистісної поведінки дошкільника. Дослідниця В. Котирло вважала, що здатність керувати собою та своїми психологічними процесами – одна з найважливіших властивостей особистості, яка формується, як правило, вже у дошкільному віці [4, с. 3-5], [39].

Загальновідомо, що школа – це місце, яке вимагає від дитини дотримання певних правил поведінки, виконання вимог учителя, слідування правилам вихованості [2]. Визначальним у цьому відношенні є розвиток протягом всього періоду дошкільного дитинства здібності керувати своєю поведінкою: бути готовою свідомо виконувати прохання вчителя, виконувати обіцянки, наполегливо крокувати шляхом до досягнення своєї мети [24], [49].

Дослідниця В. Котирло визначила такі складові компоненти емоційно-вольової готовності: довільні психічні процеси (сприймання, мислення, запам'ятовування тощо); довільні дії (дії за попередньою інструкцією); діяльність та поведінка, в яких усвідомлюється мета та мотиви [23, с. 70-71, 97-98].

Відмітимо, що зміст емоційно-вольової готовності дитини до школи передбачає:

- сформованість здатності до розпізнавання вербальних та невербальних проявів емоцій оточуючих людей;
- розвиненість на достатньому рівні вищих почуттів та емоцій, таких як: відповідальність, співчуття, милосердя, гуманність;
- здатність досить довгий період часу виконувати не надто привабливе для дитини завдання.

Соціальна готовність. Слід зазначити, що соціальна готовність дитини до школи складається з кількох компонентів: мотиваційного, що містить ставлення до іншої людини як вищої цінності, полягає у виявленні таких якостей як доброта, милосердя, турбота, взаємодопомога; когнітивного, що пов'язаний з пізнанням іншої людини, здатністю зрозуміти її інтереси та потреби, помітити зміни настрою; поведінкового, який пов'язаний із вибором адекватної ситуації способів спілкування [49, с. 11-12]. Дитина, у якої на високому рівні сформована соціальна компетенція, знає міру своїх можливостей, уміє просити та надавати допомогу, відноситься з повагою до бажань інших людей. Даний компонент готовності передбачає формування у дітей цілого ряду якостей, завдяки яким вони зможуть з легкістю адаптуватися в соціумі, зокрема серед вчителів та однолітків [19]. Соціальна готовність передбачає сформованість уміння дитини вибудувати стосунки з оточуючими людьми [36, с. 13-15].

Саме тому, зміст соціальної готовності до школи полягає в:

- сформованості знань про норми і правила поведінки у соціумі;
- усвідомленні майбутньої соціальної ролі учня;
- здатності впевнено себе почувати у новому соціальному середовищі, поза межами дому;
- сформованості навичок життя в соціумі, дотриманні норм і правил поведінки, визначених суспільством;
- здатність вибудовувати взаємовідносини з однолітками у процесі спільної діяльності;

- сформованості елементарних трудових умінь (вміння правильно організувати своє робоче місце) та навичок самообслуговування.

Комунікативна готовність. Готовність дитини до побудови комунікативних стосунків з іншими людьми формується поступово впродовж всього періоду дошкільного дитинства. Комунікативна готовність дитини до шкільного навчання передбачає достатню сформованість навичок особистісно-зорієнтованого спілкування дитини з дорослими та однолітками [17, с. 6-7].

До складових комунікативної готовності належать: наявність у дитини почуття товарищескості та особистісної емпатії; розвиненість комунікативної діяльності та володіння дитиною словниковим запасом, що забезпечить їй діалогове спілкування у навчальних та неформальних ситуаціях; бажання дитини до встановлення ділового та позаситуативного спілкування; здатність дитини до саморозвитку, внутрішніх перебудов у процесі взаємодії з іншими [52], [27], [6].

Виходячи з цього, зазначимо, що комунікативна готовність старших дошкільників передбачає:

- сформоване позитивне відношення до комунікативної діяльності загалом;
- наявне бажання активно спілкуватися з дорослими та однолітками;
- розвинуті на високому рівні, так звані, комунікативні риси характеру людини – відкритість, товарищескість, контактність;
- сформовані елементарні знання культури спілкування, як вербального, так і невербального та вміннях застосовувати їх у житті;
- сформована здатність до партнерської взаємодії (уміння домовлятися, розподіляти ролі, завдання, запобігати та справедливо вирішувати конфлікти).

Фізична готовність. Фізичну готовність зазвичай визначають рівнем розвитку рухових умінь старшого дошкільника, рівнем сформованості його фізичних якостей, навичок самообслуговування та правильністю постави.

Більше того, слід звертати увагу не лише на процес формування рухового досвіду, а й на ефективність зміцнення здоров'я, формування таких особистісних показників як висока працездатність та витривалість [36, с. 9-10].

Під фізичною готовністю дитини також розуміють достатній рівень розвитку всіх її компонентів, тобто здатність до навчального навантаження. Говорячи про фізичну готовність до навчання, ми перш за все маємо на увазі її біологічну зрілість. Слід відмітити, що фізичну готовність дітей до навчання мають визначати медичні працівники [12].

Тобто фізична готовність до навчання у школі передбачає:

- визначення наявного рівня біологічного розвитку малюка
- визначення загального стану здоров'я дитини до моменту вступу до школи;
- відсутність хронічних захворювань;
- визначення динаміки захворювань за попередній рік.

Отже, «готовність дитини до школи» – це поняття, що включає в себе одразу декілька складових, що забезпечують формування готовності дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання. Надзвичайно важливим є забезпечення формування фізичної готовності, що визначається рівнем фізичного розвитку дошкільника, досягненням достатнього рівня зрілості та психологічної готовності, що у свою чергу має декілька складових (інтелектуальну, мотиваційну, емоційно-вольову, особистісну, соціальну), які, безперечно, відіграють першочергову роль у формуванні готовності та успішної адаптації до навчання надалі. Все це ще раз доводить комплексність даного поняття і важливість розвитку кожної зі складових.

1.3 Зміст та чинники формування психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи

Психологічну готовність старшого дошкільника до навчання у школі визначають як сформованість усіх сфер психічного розвитку дитини (інтелектуальної, мотиваційної, особистісної, емоційно-вольової, комунікативної) [4]. Основоположними показниками такої готовності виступають здатність дитини до пізнавальної діяльності, вміння контролювати свою поведінку, розвинені навички комунікативної діяльності, належний розвиток волі, самосвідомості та довільності поведінки [17, с. 2-6], [11].

Психологічна готовність дітей старшого дошкільного віку до систематичного шкільного навчання формується поступово і залежить від цілого ряду чинників. Серед них виділяють: заклад дошкільної освіти, сім'ю, взаємодію сім'ї та ЗДО, предметно-розвивальне середовище, цілеспрямовану підготовку дошкільника, вимоги Базового компоненту дошкільної освіти та власну активність дитини.

Заклад дошкільної освіти є одним з найсуттєвіших чинників формування психологічної готовності старшого дошкільника до навчання у школі [28]. Зокрема у Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що заклад дошкільної освіти є найпершим для дитини суспільним середовищем, основною метою якого є соціальна адаптація дитини до умов життя в товаристві однолітків та дорослих, забезпечення всебічного та гармонійного розвитку особистості малюка [3]. Саме тому, ЗДО, як перша самоцінна ланка має забезпечити та активізувати процес формування психологічної готовності, що забезпечить дитині легкий перехід до початкового навчання надалі.

Також дитина отримує неоціненний досвід діяльності в колективі, удосконалює свої комунікативні навички, вчиться співпрацювати на засадах взаємоповаги до своїх однолітків. Окрім цього в ЗДО дитина може пройти

комплексну діагностику сформованості психологічної готовності до навчання, яка здійснюється психологом закладу. Таке обстеження допоможе визначити рівень психологічної готовності та усунути причини затримки процесу її формування [43, с. 190].

Підготовка дітей до шкільного життя у колі сім'ї також є одним з найважливіших чинників формування психологічної готовності до навчання. Саме від того, наскільки добре батьки розуміють завдання і проблеми, які постають перед їх малюком напередодні вступу до школи залежить успішність подальшої навчальної діяльності [39]. Вступ дитини супроводжується ускладненням і збагаченням змісту її життєдіяльності, певним психологічним навантаженням [43], [24].

Саме в період переходу до шкільного навчання неабияк зростає важливість сімейного виховання та психологічної підготовки. Сім'я – це перше соціальне середовище для дитини дошкільного віку, цілий світ, у якому дитина вчиться жити, отримує життєво важливі знання, перші уявлення про себе, навколишній світ та людей, що її оточують. Дитина, як і раніше, потребує батьківської любові, розумної вимогливості та підтримки. Майбутній школяр чекає від батьків слухних порад та поваги до своїх нових обов'язків. Батьки у свою чергу мають спрямувати всі свої зусилля на те, щоб допомогти своїй дитині безболісно увійти в нові обставини, швидко до них адаптуватися та з легкістю опанувати нові навички та вміння [17], [23].

Т. Поніманська зазначає, що сім'я створює умови для гармонійного взаємопроникнення світу дітей і світу дорослих, що є одним з найважливіших чинників соціалізації маленької особистості [43].

Слід зазначити, що заклад дошкільної освіти є найкращим помічником родини у питаннях навчання та виховання дітей. Саме тому, педагогам та батькам необхідно усвідомлювати необхідність цілеспрямованої взаємодії у розв'язанні питань формування психологічної готовності дитини до школи, адже це є одним з найголовніших чинників її формування [23, с. 118-119]. Автономність та незалежність дій цих двох соціальних інститутів на

перехідному для дитини етапі життя може призвести до ряду небажаних наслідків. Неналагоджене співробітництво може негативно відбитися на процесі формування психологічної готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання у школі [24, с. 41-43].

Щоб досягти успіху у взаємодії з батьками щодо питань формування готовності їх дітей до школи, педагогу слід правильно організувати педагогічне спілкування, яке повинне відбуватися за дотримання ряду правил взаємодії: виявляти щирий інтерес до особистісного спілкування з батьками дитини; залучати батьків до спільної діяльності з дитиною і педагогом, колективом закладу дошкільної освіти і вчителями початкових класів; залучати батьків до прогнозування перспектив розвитку та навчання дитини; виявляти привітність та доброзичливість у стосунках з батьками [31].

Щоб досягти найвищих результатів у процесі формування психологічної готовності дитини до школи, батьки та педагоги навчального закладу мають будувати свої стосунки на засадах рівноправного партнерства, послуговуючись принципом взаємоповаги. Ініціатором встановлення співробітництва та об'єднання виховних зусиль щодо розв'язанні проблеми формування психологічної готовності дітей до навчання у школі має виступати заклад дошкільної освіти, комплексно застосовуючи колективні, індивідуальні та наочно-інформаційні форми роботи з батьками [43, с. 201], [32].

Окремо слід наголосити, що створення відповідного предметно-розвивального середовища в ЗДО є одним із суттєвих чинників формування психологічної готовності до школи. Р. Снайдер зазначає, що предметно-розвивальне середовище закладу має певні дидактико-психологічні можливості [47, с. 126]. З його допомогою дошкільник пізнає самого себе, збагачує свої знання про навколишній світ, розвивається інтелектуально [41].

Предметно-розвивальне середовище створюється у відповідності до особистісно-орієнтованої моделі освіти та спрямоване на повноцінний розвиток, виховання дошкільника; сприяє пізнавальному, естетичному,

патріотичному, екологічному та моральному розвитку; сприяє вихованню самостійності [38, с. 58].

Окрім цього у процесі самостійної діяльності дитина активно взаємодіє з соціальним оточенням: з своїми однолітками та дорослими, що позитивно впливає на її психологічну та комунікативну готовність до навчання у школі [41, с. 11-12].

Процес формування психологічної готовності дитини до школи неможливо уявити без цілеспрямованої підготовки до навчання. Важливе значення для формування психологічної готовності старших дошкільників до школи також мають такі словесні методи роботи як бесіда, розповідь та пояснення. Майбутнім школярам надзвичайно цікаво дізнатися більше про школу, адже це виключно нове для них соціальне середовище [23 с. 23-27]. Саме тому вихователь має повною мірою задовольнити потребу малюків. У ході бесіди діти можуть пізнати щось невідоме досі, розпитати вихователя про те, що найбільше цікавить. Активне застосування вихователем таких методів роботи дає можливість дошкільнику відчувати впевненість у собі, не боятися змінити свій соціальний статус. Чим більше дитина буде знати про особливості навчання у школі, тим легше їй буде адаптуватися до нового середовища [13]. Особливого значення у підготовці дітей до школи мають пошук та критичний відбір вихователем найефективніших методів розумового виховання, дидактичних ігор, ігрових ситуацій, що мотивують дошкільників до навчання [32]

Не втрачають актуальності й положення Базового компонента дошкільної освіти щодо підготовки старших дошкільників до школи. Автори документу наголошують на необхідності об'єднання зусиль батьків, педагогів та психологів задля всебічного розвитку особистості дитини, забезпечення її психолого-педагогічного супроводу у період дошкільного дитинства [3, с. 5].

У змісті БКДО зазначається про пріоритетність соціально-морального розвитку особистості, врахування індивідуального досвіду кожної дитини та

застосування компетентнісного підходу до розвитку особистості дошкільника. Значну роль відіграє й повага до дошкільника з боку батьків та педагогів, а також врахування рівня знань, умінь та навичок дитини напередодні вступу до школи. [3, с. 4] Вихователі закладів дошкільної освіти та вчителі початкової ланки мають звернути особливу увагу на врахування вимог БКДО щодо рівня психологічного розвитку дитини напередодні вступу до школи, адже це є важливим чинником формування психологічної готовності дитини до школи загалом.

За визначенням науковців власна активність дитини також є важливим чинником формування психологічної готовності до навчання. Зокрема Б. Мухацька трактує поняття «власна активність особистості» як певний механізм здобуття дитиною життєвого досвіду. Серед засобів які стимулюють пізнавальну активність дошкільників дослідниця вирізняє гру як провідну діяльність дітей старшого дошкільного віку [34, с. 4]. Відмітимо, що дані психологічних досліджень підтверджують це міркування, адже дитина шести років дійсно здатна засвоювати навчальний матеріал, але при цьому у неї зберігається гостра потреба у грі. Саме тому навчання шестирічних першокласників має відбуватися в ігровій формі [11], [44]. У процесі активних ігрових дій, формування знань умінь та навичок є більш ефективним. В умовах гри вихователю простіше активізувати увагу дітей, сформувати інтерес до пізнання нових явищ, сприяти вияву власної активності кожного вихованця [9, с. 14-15]

Дослідник Р. Буре вважає, що головне завдання вихователя у процесі підготовки дитини до школи є формування у неї активності на заняттях. Такий підхід педагога сприяє розвитку кмітливості, старанності, цілеспрямованості [9, с. 15].

Загалом дослідники сходяться на думці, що успішність реалізації власної активності дитини можлива лише за умови цілеспрямованого педагогічного впливу та стимулювання дошкільників до певних дій [34, с. 14].

Таким чином, ми з'ясували сутність психологічної готовності дитини до школи та визначили низку психолого-педагогічних чинників, що впливають на процес її формування. Найбільш важливими серед них є: заклад дошкільної освіти, сім'я, взаємодія сім'ї та ЗДО, цілеспрямована підготовка, власна активність дитини, предметно-розвивальне середовище та Базовий компонент дошкільної освіти.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Таким чином, ми визначили, що вступ до школи завжди є переломним моментом життя для кожної дитини. Адже саме в цей період відбувається перехід від ігрової до навчальної діяльності, виникає новий тип взаємин з дорослими та однолітками, виникають виключно нові форми діяльності та цілий ряд проблем, які можуть негативно вплинути на процес формування готовності до шкільного навчання та подальшої адаптації у школі. Тож не дивно, що це питання хвилювало думку не одного покоління науковців. Серед них особливо можемо виділити таких вчених як Л. Венгер, Л. Виготський, О. Проскура, Л. Божович, А. Богуш, В. Котирло, І. Любарська та інші. Саме тому, спираючись на актуальність даної проблеми ми проаналізували погляди як зарубіжних, так і вітчизняних науковців; розкрили думки визначних педагогів минулого та сучасності й прийшли до висновку, що поняття «готовність до навчання у школі» - це цілісна властивість, яка поєднує в собі цілий комплекс різноманітних факторів, що забезпечують успішність дитини в навчально-виховному процесі. Також ми здійснили диференціацію та аналіз складових готовності до шкільного навчання та розкрили особливості психологічної, інтелектуальної, емоційно-вольової, особистісної, мотиваційної, комунікативної та фізичної готовності.

Окрім цього ми визначили та проаналізували ряд чинників формування психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи, серед яких визначили: заклад дошкільної освіти, сім'ю, взаємодію сім'ї та закладу дошкільної освіти, предметно-розвивальне середовище та ін

Отже, ми визначили, що лише врахування думок визначних науковців та комплексний підхід педагогів та батьків щодо розвитку всіх складових та чинників готовності дитини до навчання у школі зможе забезпечити повноцінний особистісний розвиток дошкільника та сприятиме якнайшвидшій його адаптації до нового соціального середовища.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

2.1. Програма та методика експериментальної діяльності

З метою експериментального вивчення педагогічних умов, що впливають на формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі нами було проведено констатувальний етап експерименту.

Завданнями констатувального експерименту були:

1. Створити методики констатувальної частини експерименту щодо вивчення особливостей формування психологічної готовності до школи дітей старшого дошкільного віку та педагогічних дій дорослих щодо впливу на процес її формування.
2. З'ясувати рівень сформованості загальної та психологічної готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі.
3. З'ясувати особливості впливу закладу дошкільної освіти, сім'ї та активізації форм та методів роботи з дітьми на формування у них психологічної готовності до шкільного навчання.

Визначені нами дослідницькі завдання вимагали доцільності підбору методів та логіки проведення всіх етапів емпіричного дослідження.

На першому, підготовчому етапі, нами було розроблено методику дослідження, яка включала в себе такі емпіричні методи дослідження: тест Керна-Їрасека, бесіда з дітьми «Бесіда про школу» (Т. Нежнова); тест «Чого не вистачає?» (Р. Немов); анкети для вихователів та батьків.

Розглянемо детально зазначені нами методики та специфіку їх застосування щодо визначення педагогічних умов формування готовності

дошкільників до навчання у школі, ролі педагогів та батьків у формуванні готовності, а також рівень готовності дітей напередодні вступу до школи.

Виходячи з того, що поняття готовності дитини до школи включає в себе багато складових для визначення загального рівня її сформованості, нами було використано комплексну методичку тест Керна-Ірасека (Додаток Б).

Наступна частина дослідження – тестова методика «Бесіда про школу» (Т. А. Нежнова) (Додаток В), дозволить нам визначити рівень сформованості внутрішньої позиції школяра, наявність глибокого бажання іти до школи, зорієнтованість на навчальну діяльність у стінах школи. Опрацювавши результати бесіди, можна виявити, який з трьох рівнів мотиваційної готовності до школи характерний для дитини. Бесіда складається з 5-ти запитань. До кожного запитання є по три орієнтовні варіанти відповідей, які оцінюються від 0 до 2 балів. Таким чином досліднику було легше проаналізувати результати дослідження та вирахувати рівень мотиваційної готовності до навчання у школі. Бесіда проводиться індивідуально з кожною дитиною.

Перед початком роботи дошкільнику надавалася невелика інструкція: «Ти вже зовсім скоро підеш до школи і станеш справжнім школярем, тому зараз ми з тобою трошки поспілкуємося про школу. Я тобі поставлю декілька простих запитань, а ти даси мені на них відповіді» *Запитання 1.* «Чи хочеш ти йти до школи?» (визначаємо наявність бажання змінити свою соціальну роль). *Запитання 2.* «Чому ти хочеш іти до школи?» (визначаємо, до чого саме проявляє дитина інтерес: до занять, навчання, чи до зовнішньої атрибутики). *Запитання 3.* «Чи готуєшся ти до школи? Як саме ти готуєшся (тебе готують) до навчання у школі?» (визначаємо, що дитина розуміє під поняттям підготовка до школи). *Запитання 4.* «Чи подобається тобі в школі? Що подобається найбільше?» (визначаємо, що найбільше приваблює дитину в школі). *Запитання 5.* «Якби тобі не потрібно було ходити до садочку і

школи, чим би ти займався вдома?» (визначаємо, чи пов'язане коло інтересів дошкільника з навчальною діяльністю).

Інтерпретація результатів відбувається наступним чином: група дітей, що отримали 9-10 балів мають високий рівень сформованості внутрішньої позиції школяра; діти, які отримали 8-5 балів знаходяться на початковій стадії формування; старші дошкільники, що набрали лише 4-0 балів характеризуються тим, що внутрішня позиція школяра не сформована, тобто дитина не виявляє інтересу до шкільного навчання.

Для визначення рівня розвитку сприймання, зорового аналізу та синтезу, загальної обізнаності дитини в навколишньому середовищі старших дошкільників ми обрали методику тест «Чого не вистачає?», розроблений Р. Немовим (Додаток Г).

Для виконання завдання тесту необхідна серія картинок (7 різних малюнків). На кожному з малюнків, щось зображено неправильно, або не вистачає певної дуже важливої деталі. Для проведення даного тесту велике значення має визначення часу, що витратила дитина на виконання завдання. Дослідник має фіксувати час за допомогою секундоміру і вписувати дані до індивідуального бланку. Педагог не має підказувати дитині, яких деталей не вистачає. Основне його завдання спостерігати за правильністю виконання методики та часом витраченим дошкільником на виконання завдання. Завдання виконується кожною дитиною індивідуально.

Оцінка результатів завдання проходить таким чином: 10 балів (дуже високий рівень сприймання) дитина отримує, якщо вона назвала абсолютно всі неточності менш ніж за 25 секунд; 8-9 балів (високий рівень сприймання) дитина отримує якщо час пошуку всіх неточностей зайняв у неї від 26 до 30 секунд; 4-7 балів (середній рівень розвитку сприймання) – дитина назвала всі неточності за проміжок часу від 31 до 40 секунд; 2-3 бали отримує дитина, яка впоралася із завданням за 41-45 секунд (низький рівень сприймання).

Методики, які дозволяють діагностувати рівень готовності дітей старшого дошкільного віку до школи будемо аналізувати за такими критеріями:

1. *когнітивний*, показниками якого будуть загальна обізнаність та просторова орієнтація (субтест 1 і 3 тесту Керна-Їрасека), а також рівень сприймання дитини (тест Р. Немова);
2. *мотиваційний*, показником якого є мотиваційна готовність дітей до навчання у школі (бесіда Т. Нежнова);
3. *психофізіологічна готовність* дитини до школи, показником якої є здатність дитини копіювати фрази письмових букв (субтест 2 тесту Керна-Їрасека);
4. *загальна готовність* дитини до школи (за тестом Керна-Їрасека), основним показником якого є рівень загальної готовності дитини до школи.

Наступна частина методики передбачає вивчення педагогічного впливу вихователів та батьків на процес формування готовності старших дошкільників до школи та педагогічних умов, які повною мірою забезпечують цей процес.

Для нашого дослідження ми обрали метод анкетування, адже він дозволить нам отримати достовірні відповіді на систематизовані, попередньо підготовлені запитання. Метод анкетування є одним з найефективніших та найзручніших методів збору і накопичення психолого-педагогічної інформації. Анкетування, що проводилося з вихователями закладу дошкільної освіти (Додаток Д) було спрямоване на отримання даних про актуальність нашого дослідження на сучасному етапі, а також визначення рівня дотримання педагогічних умов, що сприяють формуванню готовності старших дошкільників до навчання у школі.

Розроблена нами анкета для вихователів містить у собі декілька блоків запитань відповідно до визначених нами педагогічних умов формування готовності до навчання у школі: взаємодія закладу дошкільної освіти і

родини з питань формування готовності; забезпечення наступності дошкільної та початкової ланки освіти; активізація форм та методів роботи з дітьми, що забезпечують формування у них готовності до навчання у школі. Анкета для вихователів складається з 12 запитань. *Запитання 1*– «Чи варто, на Вашу думку, готувати дітей до школи у межах ЗДО?»; *Запитання 2* – «Як Ви думаєте, у чому полягає сутність готовності дитини до навчання у школі?»; *Запитання 3* – «Формуванню яких складових готовності до школи Ви приділяєте більшу увагу?»; *Запитання 4* – «Які форми та методи роботи з дітьми Ви застосовуєте у процесі формування у них готовності до навчання у школі?»; *Запитання 5* – «Які з них, на Вашу думку, є найбільш ефективними у формуванні високого рівня готовності до школи?»; *Запитання 6* – «Чи вважаєте Ви, що взаємодія та єдність вимог ЗДО і сім'ї відіграє важливу роль у формуванні готовності дитини до школи?»; *Запитання 7* – «Які форми роботи з батьками з питань формування готовності дітей до школи Ви найчастіше використовуєте у своїй роботі?»; *Запитання 8* – «Чи вважаєте Ви, що наступність дошкільної та початкової ланок освіти є необхідною умовою швидкої адаптації дитини у школі?»; *Запитання 9* – «Чи співпрацюєте Ви з вчителями початкової школи, готуючи дітей до шкільного навчання?»; *Запитання 10* – «Які форми роботи використовуєте у роботі з вчителями початкової ланки?»; *Запитання 11* – «Чи вважаєте Ви, що реформування освітньої системи в Україні (концепція Нова Українська Школа) спрощує процес адаптації дитини до шкільного навчання?»; *Запитання 12* – «Чого Вам бракує у процесі формування і розвитку у дітей старшого дошкільного віку готовності до школи?».

Запитання розробленої нами анкети для вихователів відображають характеристики експериментально-дослідницької діяльності за такими критеріями:

- *сутність та особливості формування готовності дітей до навчання у школі, показниками якого будуть розуміння*

вихователями сутності поняття готовність до навчання у школі та її складових;

- *активізація форм та методів роботи з дітьми*, основними показниками якого будуть: використання найефективніших форм та методів роботи з дітьми щодо формування складових готовності до школи;
- *взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї*, показниками якого будуть важливість співпраці ЗДО із сім'єю щодо підготовки дітей старшого дошкільного віку до школи у межах ЗДО; застосування найефективніших форм та методів роботи з батьками з питань формування готовності;
- *наступність дошкільної та початкової ланок освіти*, показниками якого будуть важливість забезпечення наступності в освітній системі, співпраця з вчителями початкової ланки освіти, використання найефективніших форм роботи з вчителями початкової школи, доцільність реформування освітньої системи під назвою Нова Українська Школа.

Так, запитання 1-3 та 12 визначають важливість підготовки дітей до школи та розкривають сутність феномену готовності дітей до школи та визначають його особливості; запитання 4-5 визначають, якими формами та методами послуговуються вихователі, готуючи дітей до школи; запитання; запитання 6-7 розкривають рівень налагодження співпраці ЗДО та сім'ї з питань формування готовності до школи; запитання 8-11 визначають рівень забезпечення принципу наступності.

Ще одна частина нашого дослідження присвячена вивченню думки батьків щодо педагогічного впливу з боку ЗДО на процес формування готовності дітей старшого дошкільного віку. Дана методика дозволить нам визначити рівень налагодження співпраці між ЗДО та сім'єю з питань цілеспрямованої підготовки дитини до школи (Додаток Е). Розроблена нами анкета для батьків складається з декількох блоків запитань відповідно до

визначених нами педагогічних умов. Анкета містить 9 запитань тестового характеру і одне відкритого типу. *Запитання 1* – «Чи вважаєте Ви попередню підготовку дитини до школи важливою для її подальшої адаптації?». *Запитання 2* – «Що, на Вашу думку, є найголовнішим фактором у формуванні готовності дитини до школи?». *Запитання 3* – «Чи вважаєте Ви за потрібне співпрацювати з садочком, щодо підготовки Вашої дитини до школи?». *Запитання 4* – «Чи достатню увагу, на Вашу думку, приділяють проблемі підготовки дитини до школи у садочку, який відвідує Ваша дитина?». *Запитання 5* – «Чи проводяться у садочку, який відвідує Ваша дитина, заходи, що спрямовані на ознайомлення батьків з особливостями підготовки дітей до навчання у школі?». *Запитання 6* – «Які форми роботи щодо взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї Вам найбільше імпонують та є найдоцільнішими?». *Запитання 7* – «Чи берете Ви участь у заходах, що організовує заклад дошкільної освіти, щодо підготовки дітей до школи?». *Запитання 8* – «Чи достатній рівень підготовки до школи, на Вашу думку, дитина отримує у дитячому садку?». *Запитання 9* – «Чи відвідує Ваша дитина додаткові заняття, курси для підготовки до школи поза межами дитячого садочку?». *Запитання 10* – «Чи важливою, на Вашу думку, є співпраця закладу дошкільної освіти та початкової школи з питань формування готовності дитини до шкільного навчання?».

Аналіз результатів анкетування батьків здійснюватимемо за такими критеріями:

- *необхідність та особливості формування готовності дітей до навчання у школі*, показниками якого будуть розуміння важливості підготовки дитини до навчання у школі, виділення головних факторів формування готовності;
- *взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї*, показниками якої є важливість співпраці ЗДО з сім'єю з питань підготовки до школи, рівень підготовки дитини в ЗДО, який вона відвідує, застосування

найдоцільніших форм та методів роботи з батьками щодо питань підготовки дітей до школи, участь батьків у заходах.

- *наступність дошкільної та початкової ланок освіти, показниками якого будуть* відвідування дитиною додаткових занять з підготовки до навчання у школі, важливість забезпечення співпраці ЗДО із школою.

Так, запитання 1-2 розкривають сутність та особливості процесу формування готовності до навчання у школі; запитання 3-8 визначають рівень взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. запитання 9-10 – наступність дошкільної та початкової ланок освіти.

Для узагальнення, співвіднесення, порівняння даних кожної методики та формування висновків констатувального етапу експерименту щодо визначення педагогічних умов формування готовності в дітей старшого дошкільного віку ми користувалися методами кількісного та якісного аналізу результатів. Зокрема, ми використали статистичний метод для обрахунку відсотків, а також здійснили якісний аналіз отриманих нами даних.

Обрані нами методи дослідження об'єднуються в цілісну методику констатувального етапу експерименту, що спрямовані на визначення рівня готовності старших дошкільників до навчання у школі, а також вивчення педагогічних умов формування їх готовності до шкільного навчання.

На другому етапі ми здійснили емпіричне дослідження. Наше дослідження було здійснене на базі Ніжинського ЗДО №7 «Дзвіночок». Вибірка становить: 40 дітей старшого дошкільного віку, які відвідують даний заклад дошкільної освіти; 8 вихователів цього ж закладу; 20 батьків діток, які відвідують цей дитячий садок. Загальна чисельність вибірки 68 осіб.

На третьому етапі дослідження ми здійснили обробку та аналіз результатів дослідження. Отримані результати проведеного нами констатувального етапу експерименту щодо вивчення педагогічних умов формування готовності старших дошкільників до школи відображаються у такій послідовності: особливості розвитку та рівень сформованості

психологічної готовності до шкільного навчання у дітей старшого дошкільного віку; особливості педагогічного впливу та забезпечення педагогічних умов формування готовності з боку вихователів закладу дошкільної освіти; вивчення рівня взаємодії ЗДО із сім'єю та її ролі у формування психологічної готовності до шкільного навчання.

Таким чином, з метою вивчення готовності старших дошкільників було розроблено методику констатувального етапу експерименту, що складається з двох частин. Її склали три запозичені в інших дослідників методики, а також власно розроблені анкети для батьків та вихователів. Критеріями дослідження особливостей психологічної готовності були: когнітивний, мотиваційний, психофізіологічна готовність та загальна готовність.

2.2. Аналіз результатів дослідження щодо рівня готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі

У ході експерименту по вивченню психологічної готовності нами було здійснено розподіл дітей старшого дошкільного віку на експериментальну та контрольну групу.

Проаналізуємо результати нашого дослідження готовності старших дошкільників до школи за *когнітивним критерієм*.

За показником орієнтування дитини в навколишньому середовищі, що визначався в результаті проведення субтесту 1 «Малюнок людини» тесту Керна-Їрасека зазначимо, що високий рівень орієнтування в навколишньому середовищі мають 36% ЕГ, а в КГ 34% дітей; середній рівень орієнтування в навколишньому середовищі показали 40% ЕГ, а в КГ 42% вибірки; 24% дітей ЕГ та 23% КГ мають низький рівень обізнаності в навколишньому середовищі.

Загальні показники по вибірці: високий рівень орієнтування у навколишньому середовищі мають 35% дітей, середній рівень показали 41%

досліджуваних, низький рівень – 24%. Для унаочнення результатів субтесту представимо їх у формі таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Рівень орієнтування дитини в навколишньому середовищі

Рівні	Високий рівень (2 бали)	Середній рівень (1 бал)	Низький рівень (0 балів)
ЕГ (у відсотках)	36	40	24
КГ (у відсотках)	34	42	24
Загальні показники по вибірці (у відсотках)	35	41	24

Тобто, більшість дітей нашої вибірки мають середній показник загальної обізнаності в навколишньому середовищі (40% ЕГ, 43% КГ). Водночас нами було відмічено, що в ЕГ високий та середній рівні орієнтації в навколишньому середовищі становлять у сумі 76%, а в КГ 77%, що значно перевищує відсоток дітей з низьким рівнем орієнтації.

За показником просторова орієнтація у ході констатувального етапу нашого експерименту, а саме проведення субтесту 3 «Змальовування точок» комплексного тесту Керна-Ірасека ми виявили такі результати: 64% ЕГ нашої вибірки та 62% КГ мають високий рівень сформованості просторової орієнтації напередодні вступу до школи; середній рівень просторової орієнтації показали 28% ЕГ, а в КГ 30% дітей. Відсоток дошкільників з низьким рівнем сформованості просторової орієнтації невисокий як в ЕГ, так і в КГ (8%).

Загальні показники по вибірці: високий рівень – 63% респондентів; середній рівень – 29% вибірки; низький рівень показали 8%. Для більшого унаочнення представимо результати тесту у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Рівень сформованості просторової орієнтації старших
дошкільників**

Рівні	Високий рівень (2 бали)	Середній рівень (1 бал)	Низький рівень (0 балів)
ЕГ (у відсотках)	64	28	8
КГ (у відсотках)	62	30	8
Загальні показники по вибірці (у відсотках)	63	29	8

Таким чином, ми виявили, що абсолютна більшість дітей представленої вибірки мають високий та середній рівні просторової орієнтації як у ЕГ так і у КГ (92 %). Зазначимо, що просторове орієнтування дошкільників включає в себе як безпосереднє сприйняття просторових відношень, так і їх словесне позначення. За результатами нашого тесту можна сказати, що старші дошкільники, які мають високий рівень просторової орієнтації добре виділяють місце розташування, віддаленість предметів один від одного та просторові відносини між ними.

Проаналізуємо результати методики «Чого не вистачає?» Р. Немова, за показником рівень розвитку сприймання дошкільників. Відмітимо, що дуже високий рівень розвитку сприймання мають лише 4 % ЕГ та 6% КГ; натомість 8% ЕГ та 10% КГ володіють високим рівнем розвитку сприймання; середній рівень розвитку сприймання показали 52% ЕГ, а в КГ 56% досліджуваних; 36% ЕГ дітей вибірки мають низький рівень, а в КГ 28%.

Окрім цього ми визначили загальні показники рівня розвитку сприймання даної вибірки. Дуже високий рівень показали лише 5% дітей; високий рівень – 9%; найбільша частина дітей показали середній рівень

(54%); низький рівень продемонстрували 32 % вибірки. Для більшого унаочнення результатів представимо їх у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Рівень розвитку сприймання старших дошкільників

Рівні	Дуже високий рівень (10 балів)	Високий рівень (8-9 балів)	Середній рівень (4-7 балів)	Низький рівень (2-3 балів)
ЕГ (у відсотках)	4	8	52	36
КГ (у відсотках)	6	10	56	28
Загальні показники по вибірці (у відсотках)	5	9	54	32

Як бачимо, рівень розвитку сприймання старших дошкільників у представленій вибірці має певні особливості. Зокрема відсоток дітей, які мають дуже високий і високий рівень розвитку сприймання досить низький (12% ЕГ і 16% КГ). Лише окремі діти змогли показати високі результати. Більше того, нами було відмічено, що найбільший відсоток дітей, які мають середній рівень розвитку сприймання (52% ЕГ і 56% КГ). Разом з тим, зазначимо, що такий рівень розвитку сприймання є цілком достатнім напередодні вступу до школи. Відповідно відсоток старших дошкільників, що мають низький рівень розвитку сприймання також є досить значним, що та значно перевищує відсоток дітей з дуже високими та високими показниками.

Рівень сформованості мотиваційної готовності до шкільного навчання визначався за *мотиваційним критерієм*, основним показником якого є мотиваційна готовність до навчання у школі.

У ході проведеної нами бесіди з дітьми «Бесіда про школу» (Т. Нежнова) були виявлені наступні результати рівня мотиваційної готовності до школи: 16% ЕГ та 13% КГ мають високий рівень мотиваційної

готовності, що характеризується наявністю глибокого бажання дитини змінити своє соціальне середовище, наявністю внутрішньої позиції школяра та орієнтацією на навчальну діяльність. Близько 76% ЕГ та 77% КГ мають середній рівень розвитку мотиваційної готовності, який характеризується інтересом дитини переважно до зовнішньої атрибутики шкільного життя. Решта 8% ЕГ та 8% КГ мають низький рівень мотивації до навчання, внутрішня позиція школяра не сформована.

Загальні показники становлять: 15% респондентів – високий рівень; 77% досліджуваних мають середній рівень; 8% – низький рівень. Отримані результати рівня сформованості мотиваційної готовності вибірки представлені у відсотках у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Рівень сформованості мотиваційної готовності до школи

Рівні	Високий рівень (10-9 балів)	Середній рівень (8-5 балів)	Низький рівень (4-0 балів)
ЕГ (у відсотках)	16	76	8
КГ (у відсотках)	14	78	8
Загальні показники по вибірці (у відсотках)	15	77	8

Як бачимо із таблиці більшість вибірки старших дошкільників набрали 8-5 балів, що становить собою середній рівень мотиваційної готовності до шкільного навчання як в ЕГ, так і в КГ. Тобто більшість дошкільників не володіє глибокою мотивацією до навчальної діяльності, внутрішня позиція школяра сформована на середньому рівні. Ми виявили, що більшість дітей наразі звертає більшу увагу на зовнішню атрибутику шкільного навчання.

Проаналізуємо результати нашого дослідження за критерієм психофізіологічна готовність до навчання у школі, основним показником якого є здатність дитини копіювати фрази. У ході проведення субтесту 2

«Копіювання фрази з письмових букв» комплексного тесту Керна-Їрасека ми визначили, що 61% ЕГ та 57% КГ мають високий рівень психофізіологічної готовності до навчання у школі; середнім рівнем психофізіологічної готовності володіють 31% ЕГ, а в КГ 37% досліджуваних; низький рівень було виявлено у 8% ЕГ та у 6% КГ. Загальні показники по вибірці: 59% мають високий рівень психофізіологічної готовності; 34% показали середній рівень; низький – 7%. Унаочнені результати представимо у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Рівень психофізіологічної готовності

Рівні	Високий рівень (2 бали)	Середній рівень (1 бал)	Низький рівень (0 балів)
ЕГ (у відсотках)	61	31	8
КГ (у відсотках)	57	37	6
Загальні показники по вибірці	59	34	7

Як бачимо, абсолютна більшість дітей мають високий та середній рівні психофізіологічної готовності до навчання у школі.

У ході проведення тесту шкільної зрілості Керна-Їрасека нами були отримані наступні результати. За критерієм *загальна готовність до школи* ми виявили, що 44% ЕГ, а в КГ 52% дітей старшого дошкільного віку нашої вибірки отримали від 3 до 6 балів за результатами нашого дослідження. Це свідчить про те, що значна кількість дошкільників мають високий рівень сформованості загальної готовності до шкільного навчання.

52% ЕГ та 50% КГ досліджуваних отримали від 7 до 12 балів, що розглядається як середній рівень сформованості загальної готовності до навчання у школі. Низький рівень загальної готовності до школи показали 4% ЕГ, а в КГ 8 % нашої вибірки. Результати дослідження представимо у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Рівень загальної готовності до навчання у школі

Рівні	Високий рівень (3-6 балів)	Середній рівень (7-12 балів)	Низький рівень (13-15 балів)
ЕГ (у відсотках)	44	52	4
КГ (у відсотках)	42	50	8
Загальні показники по вибірці (у відсотках)	43	51	6

В цілому можемо сказати, що високий рівень загальної готовності до навчання показали 43% респондентів; середній рівень – 51%; низький рівень виявили у 6%.

Дослідник Я. Їрасек дослідив зв'язок успішності виконання цього тесту та успішності в школі. Виявилось, що діти, котрі показали високий результат, як правило, добре навчаються у школі. Але якщо дитина в результаті проходження даного тесту отримала низький результат, то це не означає, що вона не здатна добре вчитися. Даний тест не надає вичерпну інформацію про стан психічного розвитку дошкільника, саме тому дитина, що має низький рівень загальної готовності за результатами тесту потребує додаткових досліджень.

На основі проведеного дослідження загальної та психологічної готовності старших дошкільників до навчання у школі, нами було здійснено розподіл дітей за рівнями розвитку в них психологічної готовності за визначеними критеріями та показниками. Отримані результати внесені до таблиці 2.7, де вони представлені у відсотках.

Таблиця 2.7

**Розподіл досліджуваних за рівнями
розвитку психологічної готовності**

Характеристики здатностей психологічної готовності старших дошкільників до школи та їх прояви у поведінці дітей	Рівні розвитку психологічної готовності
<p>Володіють високою загальною обізнаністю в навколишньому середовищі, чітко дотримуються просторових відношень, володіють високими здатностями орієнтації на зразок. Мають високий рівень розвитку сприймання. Характеризуються сформованістю внутрішньої позиції школяра, зорієнтовані на навчальну діяльність, мають високий рівень загальної готовності до школи та глибоку мотивацію до навчання.</p>	38
<p>Характеризуються достатньо гарним рівнем загальної обізнаності в навколишньому середовищі, добре орієнтуються на зразок, дотримуються просторових відношень, мають достатній рівень розвитку сприймання. Проте характеризуються достатнім рівнем розвитку внутрішньої позиції школяра. Не володіють глибокою мотивацією до навчання.</p>	48
<p>Діти характеризуються помірним рівнем орієнтації в навколишньому середовищі. Мають складнощі в орієнтації на зразок та в дотриманні просторових відношень, погано розвинене сприймання. Внутрішня позиція школяра не сформована, відсутня глибока мотивація до навчання. Мають низький рівень загальної готовності.</p>	14

Таким чином, після розподілу дітей на групи відповідно від сформованості в них психологічної готовності до школи нами було отримано такі результати: найбільша група старших дошкільників із середнім рівнем сформованості психологічної готовності до навчання (48%); друга за величиною частина вибірки – група з високим рівнем (38%); найменша група – частина дітей з низьким рівнем сформованості психологічної готовності (14%).

Виходячи з результатів констатувального етапу нашого експерименту слід зазначити, що в цілому група дітей із високим та середнім рівнем психологічної готовності в сумі значно переважає групу дітей з низьким рівнем. Більша частина досліджуваних дітей мають середній рівень сформованості психологічної готовності, що вказує на недостатню роботу з боку вихователів та батьків старших дошкільників.

Отже, здійснивши експериментальне вивчення готовності дітей старшого дошкільного віку до школи, було сформульовано такі висновки: високий рівень загальної готовності до навчання мають 43% старших дошкільників нашої вибірки; середній рівень властивий 51% дітей, а решта 6% вибірки мають низький рівень психологічної готовності. Тобто кількість дітей з низьким рівнем загальної готовності до школи досить незначна.

У ході дослідження психологічної готовності дітей до школи, було з'ясовано, що відсоток дітей з високим та середнім рівнем орієнтування в навколишньому середовищі (76%) значно переважає відсоток дітей з низьким рівнем орієнтування (24%). Окрім цього було відмічено, що переважна більшість старших дошкільників мають високий рівень розвитку просторової орієнтації (63%); середній рівень властивий 29% досліджуваних; кількість досліджуваних з низьким рівнем є незначною (8%). Натомість нами було підкреслено, що відсоток дітей з високим та дуже високим рівнем розвитку сприймання є занадто низьким (14%); більшість дітей вибірки мають середній рівень (54%), і досить великий відсоток дітей з низьким рівнем (32%).

Також було відмічено, що переважна більшість дітей старшого дошкільного віку мають середній рівень сформованості мотиваційної готовності до школи (77%). Такий показник вказує на відсутність у дітей глибокої мотивації до навчальної діяльності, діти цікавляться зовнішньою атрибутикою школи. Низький рівень мотиваційної готовності властивий лише 8% досліджуваних, решта 15% мають високий рівень сформованості. Виявлено, що відсоток дітей з високим та середнім рівнем сформованості психофізіологічної готовності значно перевищує відсоток дітей з низьким рівнем (93% проти 7%).

Відмічено, що найбільша група дітей старшого дошкільного віку характеризується середнім рівнем психологічної готовності до школи (48% досліджуваних); друга за величиною частина вибірки з високим рівнем готовності (38%); низький рівень готовності властивий 14% респондентів.

Здійснивши розподіл у ЕГ і КГ групах встановили: низька міра психологічної готовності (ЕГ 15%, КГ 14%), середня (ЕГ 47%, КГ 49%), висока (ЕГ 39%, КГ 37%). Отримані нами результати дослідження вказують на необхідність проведення цілеспрямованої роботи з формування і розвитку психологічної готовності до навчання у школі у старшій групі дошкільного закладу освіти.

2.3. Робота вихователів та батьків у підготовці старших дошкільників до школи

Проаналізуємо відповіді батьків та вихователів ЗДО на запитання проведеного нами анкетування, щодо формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. В першу чергу розглянемо відповіді на запитання анкети, що пропонувалася вихователям. Відповідаючи на перше запитання анкети всі вихователі одностайно наголосили на необхідності цілеспрямованої підготовки до шкільного навчання у межах ЗДО. Всі 100%

педагогів, які проходили анкетування, зазначають, що готовність до шкільного навчання є надзвичайно важливою для старших дошкільників, адже високий рівень її сформованості дає дитині впевненість у школі. Така відповідь респондентів свідчить про актуальність досліджуваної нами проблематики на сучасному етапі.

На друге питання, розробленої нами анкети, що стосувалося з'ясування сутності феномену готовності до шкільного навчання, ми отримали різноманітні відповіді. Більшість вихователів, а саме 80%, розуміють поняття «готовність до шкільного навчання» як високий рівень розвитку фізичної, психологічної, інтелектуальної, мотиваційної сфер розвитку дитини, досягнення визначених показників розвитку дитини на кінець дошкільного віку. Біля 20% вихователів вважають, що готовність дитини до школи полягає у якісній підготовці дітей до оволодіння життєвою компетентністю. Основна роль при цьому надається вихователям та батькам. Дехто з вихователів зазначив про те, що рівень готовності дитини до школи визначається тим, чи опанувала вона програму розвитку, якою послуговується у своїй роботі дитячий садок. Як бачимо, погляди вихователів на сутність поняття «готовність дитини до школи» дещо різняться між собою, проте всі вони досить вичерпні і всі вони мають право на життя, оскільки єдиної думки, щодо визначення цього поняття досі не існує. Так чи інакше, всі вихователі дали ґрунтовну відповідь на це запитання.

На третє запитання анкети «Формуванню яких складових готовності до школи Ви приділяєте більшу увагу?» були отримані наступні відповіді: особливої ваги вихователі надають формуванню соціальної, особистісної, інтелектуальної та мотиваційної готовності. Окрім того, 80% вихователів приділяють більшу увагу формуванню психологічної готовності до школи. Решта 20% приділяють більшу увагу формуванню фізичної готовності до школи. Виходячи з отриманих результатів анкетування, формування

психологічної готовності до навчання, на думку вихователів, має вагоміше значення у процесі формування готовності до шкільного навчання.

Відповідаючи на четверте запитання анкети, яке стосується використання вихователями форм та методів роботи з дітьми щодо цілеспрямованої їх підготовки до школи, вихователі дали різноманітні відповіді. Серед найбільш популярних форм та методів роботи з дітьми, що виділяють вихователі слід зазначити ряд словесних методів серед яких розповіді, пояснення, розповіді-описи, читання художньої літератури. Не оминають увагою, вихователі й наочні методи роботи з дітьми, такі як демонстрація та спостереження. Серед практичних методів, якими послуговуються вихователі, особливе місце займають ігри, зокрема дидактичні, моделювання, валеологічні хвилинки. Варто відзначити, що 80% вихователів серед форм роботи, якими вони послуговуються у роботі з дітьми щодо формування їх готовності до школи визначають різні типи розвивальних занять, екскурсії до школи та шкільного подвір'я. Як бачимо, саме вони є найбільш популярними серед вихователів даного закладу дошкільної освіти.

П'яте питання нашої анкети стосувалося найефективніших форм та методів роботи з дошкільниками щодо формування у них готовності до навчання. Близько 40% вихователів впевнені, що всі форми та методи роботи з дітьми є ефективними, але за умови комплексного їх використання. Ще 40% надає перевагу практичним методам. 20% опитаних вихователів визначають словесні методи роботи як найбільш ефективні щодо формування готовності старших дошкільників до школи. Такі відповіді вихователів свідчать про те, що існує досить широке коло ефективних форм та методів роботи з дітьми, які використовують вихователі у своїй практичній діяльності. Кожен з вихователів вважає по-різному, а це свідчить про те, що немає певного одного найефективнішого методу роботи з дітьми. Всі вони є дієвими, але за умов їх комплексного використання та правильного їх застосування.

На шосте запитання про важливість взаємодії та єдності вимог ЗДО і сім'ї, а також їх ролі у формуванні готовності дитини старшого дошкільного віку до школи були отримані наступні відповіді. 85% вихователів підтримують думку про те, що співпраця закладу дошкільної освіти має важливу роль у формуванні готовності дитини до школи. Проте решта 15 % не надають даній педагогічній умові першочергового значення.

Сьоме питання нашої анкети стосувалося форм роботи з батьками, якими найчастіше послуговуються у своїй роботі вихователі закладів дошкільної освіти, щодо формування готовності старших дошкільників до школи. В результаті нашого дослідження, ми виявили, що переважна більшість респондентів надають перевагу індивідуальним формам роботи з батьками. Найбільшою популярністю користуються індивідуальні бесіди, консультації, співбесіди. Окрім цього вихователі користуються і колективними формами роботи з батьками. Серед них батьківські збори, екскурсії до школи, родинні свята, показові заняття. Наочно-інформаційні форми роботи також мають місце в роботі вихователів з батьками. Насамперед вихователі зазначають про активне використання папок-пересувок та інформаційних буклетів, які ознайомлюють батьків з особливостями всебічної підготовки дитини до школи. Так, біля 60% респондентів найчастіше використовують індивідуальні форми роботи з батьками щодо формування готовності старших дошкільників до школи. Натомість 40% надає перевагу колективним формам роботи з батьками, як основним у процесі підготовки дитини до школи. Наочно-інформаційні методи, здебільшого, виконують роль допоміжних у процесі співпраці батьків та ЗДО.

На восьме запитання анкети «Чи вважаєте Ви, що наступність дошкільної та початкової ланок освіти є необхідною умовою швидкої адаптації дитини у школі?» всі 100% наших респондентів погодилися з цією думкою. Як бачимо, така одноголосність ще раз підтверджує важливість гармонійної взаємодії двох суміжних ланок освіти.

Дев'яте запитання анкети стосувалося співпраці вихователів закладів дошкільної освіти з вчителями початкової ланки. Можемо відмітити, що не всі опитані нами вихователі активно співпрацюють з вчителями початкової школи з питань формування готовності старших дошкільників до шкільного навчання. Лише 70% педагогів активно співпрацюють з вчителями початкової школи та пояснюють це суміжністю цих двох освітніх ланок і забезпеченням принципу наступності освіти, який, на їх думку, є необхідною педагогічною умовою для формування у дітей готовності до шкільного навчання та впевненості в собі у якості молодшого школяра.

Розглядаючи відповіді педагогів на десяте запитання розробленої нами анкети, «Які форми роботи ви використовуєте у роботі з вчителями початкової ланки?», було помічено, що вихователі використовують у своїй роботі досить обмежений спектр форм співпраці з питань формування готовності старших дошкільників до школи. Серед них переважно взаємовідвідування занять і уроків, індивідуальні зустрічі. Окрім цього, в результаті проведеного анкетування, нам вдалося виявити, що близько 60% респондентів дуже часто запрошують вчителів початкової школи на батьківські збори, таким чином забезпечуючи співпрацю всіх трьох соціальних інститутів – сім'ї, школи та закладу дошкільної освіти. Аналізуючи відповіді педагогів, можемо відмітити, що вихователі та вчителі початкової ланки освіти приділяють недостатню увагу забезпеченню принципу наступності суміжних ланок освіти, адже це має неабияке значення для м'якої та поступової адаптації старших дошкільників до нового навчального закладу.

Розглянемо отримані відповіді на одинадцяте запитання нашої анкети, що стосувалося зміни концепції початкового навчання, яка має назву «Нова Українська Школа». Було виявлено, що абсолютно всі вихователі вважають дану реформу надзвичайно важливою, адже часткове наповнення навчального процесу школи формами та методами роботи, що використовували у своїй роботі заклади дошкільної освіти, на думку

респондентів, суттєво згладжує процес адаптації дітей до навчання у школі. Як бачимо, запровадження концепції НУШ знаходить неабияку підтримку серед вихователів закладів дошкільної освіти.

На дванадцяте запитання анкети «Чого Вам бракує у процесі формування і розвитку у дітей старшого дошкільного віку готовності до школи?» було отримано такі відповіді: 60 % вихователів зазначили, що їх повністю все влаштовує, вони не відчують жодних труднощів у процесі формування готовності старших дошкільників до навчання у школі. Натомість 20 % вихователів зазначили, що їм бракує у роботі з дітьми консультацій спеціалістів-психологів, логопедів.

Варто відмітити, що здійснивши узагальнений аналіз відповідей вихователів, ми з'ясували, що всі педагоги чітко визначають *сутність та особливості формування готовності дітей до навчання у школі*, а також розуміють важливість формування готовності старших дошкільників до школи у межах ЗДО, при цьому не лишається осторонь і питання повноцінного формування усіх складових готовності до навчання у школі, приділяючи особливу увагу формуванню психологічної складової.

Вивчення питання, що стосується критерію *активізація форм та методів роботи з дітьми* вказало на те, що вихователі використовують у своїй роботі найрізноманітніші методи – словесні, наочні та практичні, проте найефективнішим серед низки інших вважають заняття, як основну форму навчання старших дошкільників, використання якої сприяє повноцінній та гармонійній підготовці до школи.

Проблемі забезпечення гармонійної *взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї* більшість педагогів надають першочергового значення та вважають, що вона відіграє важливу роль у формуванні готовності дитини старшого дошкільного віку до школи. Серед форм роботи з батьками, яким більшість вихователів надають перевагу, виявилися індивідуальні форми роботи (консультації, бесіди).

Аналізуючи результати анкетування за критерієм *наступність дошкільної та початкової ланок освіти* слід відмітити, що абсолютно всі педагоги вважають її забезпечення надзвичайно важливим фактором безболісної адаптації до нового навчального закладу. Проте ми виявили, далеко не всі вихователі активно співпрацюють з вчителями початкової школи. Найпопулярнішими формами роботи з вчителями початкової ланки виявилися запрошення на батьківські збори та екскурсії до школи. Також педагоги вказали на важливість реформування української освітньої системи під назвою Нова Українська Школа, відмічаючи спрощений період адаптації до шкільного навчання та її важливість у забезпеченні принципу наступності.

Проаналізуємо відповіді батьків на питання розробленої нами анкети, що стосувалася формування готовності старших дошкільників до навчання у школі. Дана анкета містить 10 запитань, що розподілені на декілька блоків відповідно до зазначених нами педагогічних умов формування готовності до школи. Розроблена нами анкета дозволить розкрити рівень забезпечення педагогічних умов, дасть нам можливість з'ясувати відношення батьків до попередньої підготовки дітей до школи, відношення до взаємодії ЗДО і сім'ї, бажання співпрацювати із садочком щодо питань підготовки старших дошкільників до навчання у школі.

Відповідаючи на перше запитання анкети, що стосувалося важливості попередньої підготовки дитини до школи, 100% респондентів відмітили, що вона є справді необхідною для дитини старшого дошкільного віку.

На друге запитання розробленої нами анкети «Чи вважаєте ви за потрібне співпрацювати із садочком щодо підготовки Вашої дитини до школи?» ми отримали наступні відповіді. Лише 65% респондентів вважають за необхідне співпрацювати з закладом дошкільної освіти задля забезпечення високого рівня підготовки до школи.

На третє запитання нашої анкети «Чи достатню увагу, на Вашу думку, приділяють проблемі підготовки дитини до школи у садочку, який відвідує Ваша дитина?» ми отримали наступні відповіді: 80 % респондентів

вважають, що їхня дитина отримує цілком достатню і якісну підготовку до школи у закладі дошкільної освіти, який вона відвідує. Натомість решта 20 % вважають, що у ЗДО, що відвідує їх дитина, вихователі мали б приділяти більшу увагу проблемі підготовки дитини до шкільного навчання. Зовсім незадоволених рівнем підготовки їх дитини до школи серед наших респондентів не виявилось.

Четверте запитання анкети стосувалося заходів, що організовує ЗДО для забезпечення співпраці з батьками щодо ознайомлення їх з особливостями підготовки дітей до навчання у школі. 60% батьків зазначають, що подібні заходи проходять у садочку досить часто і їх цілком достатньо. Натомість 40 % вважають, що такі заходи проходять досить рідко. Таким чином думки батьків щодо цього питання розділилися, проте більша частина з них вважає, що робота спрямована на співпрацю з сім'єю проводиться в дитячому садочку достатньо часто.

П'яте питання нашої анкети стосувалося форм роботи ЗДО з сім'єю, які найбільш імпонують батькам та є, на їх думку, найдоцільнішими. Аналізуючи відповіді на це запитання, відмітимо що 60% батьків віддають перевагу колективним формам роботи з сім'єю, а саме батьківським зборам. Решта 40% вважають, що індивідуальні форми роботи з батьками є найбільш доцільними щодо вирішення проблеми формування готовності до шкільного навчання. Зокрема батькам найбільше імпонують індивідуальні зустрічі, бесіди та консультації. Відмітимо, що жоден з респондентів не вважає доцільним використання наочно-інформаційних форм роботи з питань підготовки дітей до школи.

Розглянемо отримані відповіді на шосте запитання анкети «Чи берете Ви участь у заходах, що організовує ЗДО?». Було виявлено, що 55% батьків лише інколи беруть участь у заходах, що організовує ЗДО з питань формування готовності дошкільників до школи. Натомість 35% респондентів відповіли, що вони взагалі не беруть участь в подібних заходах. Решта 10% дуже часто беруть участь у заходах, що спрямовані на ознайомлення батьків

з особливостями формування готовності старших дошкільників до шкільного навчання.

На сьоме запитання нашої анкети «Чи достатній рівень підготовки до школи, на Вашу думку, дитина отримує у дитячому садку?» ми отримали наступні відповіді: 80% батьків вважають, що рівень підготовки до школи, що дитина отримує у дитячому садочку, цілком достатній для її легкої адаптації у школі. Проте решта 20% запевняють, що підготовка дитини до школи у дитячому садочку є недостатньою.

Восьме запитання анкети стосувалося додаткових занять та курсів підготовки до школи. Проаналізувавши відповіді, ми виявили, що діти 40% наших респондентів відвідують додаткові заняття підготовки до школи. Натомість діти 60% опитаних нами батьків обмежуються послугами дитячого садочку.

Дев'яте запитання розробленої нами анкети стосувалося важливості співпраці ЗДО і школи з питань формування готовності дитини до шкільного навчання. Зазначимо, що всі батьки одноголосно погодилися з тією думкою, що співпраця цих двох установ має вагоме місце у забезпеченні принципу наступності суміжних ланок освіти.

На десяте запитання анкети «Що, на Вашу думку, є найголовнішим фактором у формуванні готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі?» були отримані такі відповіді: 60% респондентів зазначили психологічну підготовку дитини до школи як найголовніший фактор формування загальної готовності до шкільного навчання, 20% опитаних нами батьків найважливішого значення надають фізіологічним особливостям старшого дошкільника напередодні вступу до школи, ще 20% не визначили найголовніший фактор формування готовності до шкільного навчання.

Аналізуючи відповіді батьків на питання нашої анкети за визначеними нами критеріями слід відмітити, що абсолютно всі батьки вважають попередню підготовку дитини до школи надзвичайно важливою для її

подальшої адаптації до нових умов навчання. Серед найголовніших факторів формування готовності до навчання у школі більшість батьків виділяють психологічну готовність до шкільного навчання. Проте відмітимо, що далеко не всі батьки можуть визначити найсуттєвіший фактор формування готовності до школи. Тобто всі батьки якісно сприймають *необхідність* попередньої підготовки до школи проте далеко не всі респонденти розуміють *особливості формування готовності дітей до навчання у школі*. На нашу думку, це свідчить про недостатню обізнаність батьків у питанні якісної та всебічної підготовки дитини до школи.

Проте узагальнюючи відповіді батьків на запитання анкети за критерієм *взаємодія закладу дошкільної освіти із сім'єю*, зазначимо, що далеко не всі батьки вважають, що співпраця ЗДО і сім'ї щодо всеохоплюючої підготовки дитини до навчання у школі є надзвичайно важливим фактором формування готовності. При цьому відмітимо, що лише незначна частина батьків незадоволена рівнем підготовки дитини до школи, який вона отримує у стінах ЗДО. Окрім цього, більшість батьків вважає, що заходи, спрямовані на ознайомлення батьків з особливостями підготовки дитини до школи, проводяться в садочку достатньо часто. Варто відмітити, що більшу перевагу батьки надають колективним формам роботи (батьківські збори) та вважають їх найдоцільнішими. Натомість відзначимо, що лише незначний відсоток батьків часто бере участь у заходах, що спрямовані на ознайомлення з особливостями всебічної підготовки дитини до школи.

Характеризуючи відповіді батьків за критерієм *наступність дошкільної та початкової ланок освіти* відмітимо, що абсолютно всі респонденти вважають, що співпраця закладу дошкільної освіти та школи є важливим фактором формування готовності старших дошкільників до школи. Окрім цього батьки відмічають, що забезпечення принципу наступності відбувається на досить високому рівні.

Таким чином здійснене нами емпіричне дослідження педагогічного впливу на розвиток психологічної готовності дітей, що забезпечують її формування довело необхідність дотримання таких педагогічних умов: взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї з питань формування готовності до навчання у школі; забезпечення наступності дошкільної та початкової ланки освіти; активізація форм та методів роботи з дітьми, що забезпечують формування у них психологічної готовності до навчання у школі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Таким чином, здійснене нами емпіричне дослідження психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку було з'ясовано, що високий рівень готовності до школи властивий 38% досліджуваних, середній рівень є характерним для 48% респондентів, а решта вибірки 14% мають низький рівень готовності.

Проте здійснивши аналіз результатів дослідження за когнітивним критерієм ми отримали наступні результати. Зокрема за показником орієнтування у навколишньому середовищі, ми виявили, що більша частина вибірки (76%) має високий та середній рівні орієнтування, натомість дуже низький відсоток досліджуваних із високим рівнем розвитку сприймання (14%).

За мірою сформованості мотиваційної готовності розподіл вибірки мав наступний вигляд: найбільша група дітей з середнім рівнем (77%) що свідчить про інтерес дітей до зовнішньої атрибутики шкільного життя. Даний рівень відповідає початковій стадії формування внутрішньої позиції школяра; друга за величиною група дітей 15% мають високий рівень, решта 8% показали низький рівень мотиваційної готовності. Значним виявився відсоток дітей (59%), що мають високий рівень сформованості психофізіологічної готовності, середній рівень характерний для 34% вибірки, відсоток дітей з низьким рівнем виявився незначним (7%).

За критерієм загальна готовність нами було відмічено, що найбільша кількість дітей старшого дошкільного віку нашої вибірки показали середній рівень готовності (51%); відсоток дітей з низьким рівнем незначний 6%.

Емпіричне вивчення педагогічного впливу на формування психологічної готовності старших дошкільників до навчання у школі, що проводилося у вигляді анкетування вихователів ЗДО та батьків дозволяє нам зробити такі висновки. Аналізуючи результати анкетування вихователів

відмітимо, що абсолютно всі педагоги відзначають важливість попередньої підготовки старших дошкільників до школи у стінах ЗДО. Окрім цього ми визначили, що 80% респондентів під поняттям готовність до навчання у школі розуміють високий рівень розвитку всіх її складових, а решта 20%; вважають, що готовність полягає у якісній підготовці дітей до оволодіння життєвою компетентністю. За критерієм взаємодія ЗДО і сім'ї з питань підготовки старших дошкільників до школи ми визначили, що не всі педагоги надають великого значення налагодженню співпраці цих двох соціальних інститутів між собою, а лише 85%.

Серед форм роботи з батьками щодо підготовки дитини до школи вихователі надають перевагу індивідуальним формам, вважаючи їх більш ефективними. Також значну роль у формуванні готовності, на думку вихователів, відіграє повноцінне забезпечення принципу наступності освіти. Відзначимо, що лише 70% респондентів активно співпрацюють з вчителями початкової ланки освіти, застосовуючи для цього найрізноманітніші форми роботи.

Батьки у свою чергу також розуміють необхідність попередньої підготовки дитини до школи, проте не надають великого значення гармонійній співпраці закладу дошкільної освіти та сім'ї. Більшість батьків відмічає достатній рівень підготовки дитини до шкільного навчання у стінах садочку. Варто зазначити, що більшість батьків надає перевагу колективним формам співпраці, проте лише 10% батьків активно беруть участь у заходах, що організовує ЗДО щодо ознайомлення з особливостями всебічної підготовки до школи, ще 55% беруть участь лише інколи, решта 35% взагалі не співпрацюють із ЗДО щодо питань підготовки.

Забезпечення принципу наступності між освітніми ланками, на думку батьків, також відіграє першочергову роль у процесі формування готовності дитини до шкільного навчання.

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМА РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

3.1. Принципи та педагогічні умови формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі

Мета формувальної частини педагогічного експерименту полягала в обґрунтуванні та здійсненні експериментальної перевірки принципів та педагогічних умов формування психологічної готовності до навчання у школі, що зумовило реалізацію таких завдань.

1. Обґрунтувати принципи та педагогічні умови організації роботи з удосконалення психологічної та загальної готовності старших дошкільників в освітньому процесі ЗДО.
2. Створити систему роботи в ЗДО з метою вдосконалення міри психологічної готовності до навчання у школі.
3. Реалізувати положення програми цілеспрямованого впливу на формування психологічної готовності старших дошкільників.
4. Експериментально перевірити ефективність системи роботи з удосконалення динаміки психологічної та загальної готовності до школи.

Зазначені дослідницькі завдання передбачали наступну логіку проведення: обґрунтування принципів та педагогічних умов забезпечення процесу формування у дітей старшого дошкільного віку готовності до шкільного навчання в освітньо-виховному процесі ЗДО та створення моделі розвитку у дітей психологічної готовності до шкільного навчання (Додаток А); створення системи роботи з формування у старших дошкільників складових психологічної готовності до навчання у школі; реалізація вихователем у практичній діяльності розробленої системи роботи з формування психологічної готовності до навчання; визначення ефективності

проведеної роботи у порівнянні з результатами констатувального експерименту.

Зазначимо, що будь-яка система роботи ґрунтується на конкретних принципах, котрі визначають її ефективність та мету. Мета формувальної частини нашого експерименту полягає у формуванні у дітей деяких компонентів психологічної готовності. Висхідними положеннями моделі стали принципи: особистісно-орієнтованого підходу, ціннісного та діяльнісного підходів.

Принцип особистісно-орієнтованого підходу передбачає визнання дитини найвищою цінністю. Окрім того даний принцип спрямований на створення належних умов становлення майбутнього школяра як особистості. Серед основних способів спілкування дитини з дорослим виділяють: співпрацю, розуміння, партнерство, вміння дорослого приймати дитину такою як вона є. Застосування принципу особистісно-орієнтованого підходу в ЗДО передбачає вміння вихователя враховувати індивідуальність кожної дитини [18, с. 28-30]. Це положення в різний час підтримували І. Бех, О. Кононко, О. Проскура, В. Сухомлинський та ін.

Наступний принцип – принцип діяльнісного підходу полягає в організації активної діяльності самої дитини. Згідно даного принципу основне завдання педагога створити всі необхідні умови для формування у дитини низки пізнавальних інтересів, особистісних якостей тощо. Успішність реалізації діяльнісного підходу передбачає переведення дитини в позицію суб'єкта пізнання в усіх видах діяльності: пізнавальній, комунікативній, ігровій та навчальній [45 с. 8]. Зміст діяльнісного підходу характеризується визнанням єдності свідомості та діяльності, внутрішнього та зовнішнього життя особистості майбутнього школяра. Це положення відстоювали такі науковці як Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, С. Рубінштейн та ін.

Заключний принцип системи – принцип ціннісного підходу, що є визначальним у вихованні, адже цінності відіграють ключову роль у житті

людини. На цьому положенні наголошували: Б. Ананьєв, Л. Божович, В. Сухомлинський та ін.

На основі вищезазначених принципів нами було визначено педагогічні умови формування готовності старших дошкільників до шкільного навчання. Однією з найважливіших педагогічних умов, на нашу думку, є *взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї з питань формування готовності старших дошкільників до навчання у школі*. Зазначимо, що у період дошкільного дитинства провідним соціальним інститутом, який забезпечує всебічний та гармонійний розвиток дитини є заклади дошкільної освіти. Взаємодія їх із сім'єю дозволить повною мірою реалізувати потенціал малюка та сприятиме активізації процесу формування готовності до шкільного навчання [43], [24].

Слід зазначити, що сучасні дитячі освітні заклади стали більш відкритими до дітей, їх батьків та громадськості. Все більше уваги приділяється налагодженню співпраці, зокрема щодо питань формування готовності старших дошкільників до навчання у школі [31]. Зважаючи на важливість даної проблеми, відмітимо, що взаємодія між батьками та освітніми установами, на нашу думку, має відповідати деяким критеріям: індивідуалізація педагогічного впливу: педагог має зважати на індивідуальні особливості кожної сім'ї та відповідно до цього організовувати спілкування та співпрацю; забезпечення зворотного зв'язку: співпраця має вибудовуватися на основі живого діалогу, що дасть змогу педагогу перевірити ефективність застосування тих чи інших форм співпраці [23, с. 118-119].

Задля забезпечення ефективності співпраці освітніх установ та батьків, щодо питань формування готовності дошкільників до навчання у школі, педагоги можуть послуговуватися індивідуальними, колективними та наочно-інформаційними формами роботи з сім'єю.

До індивідуальних форм роботи можемо віднести різноманітні бесіди та консультації, які можуть здійснюватися як за ініціативи батьків, так і за ініціативи педагога. Слід відмітити, що індивідуальні форми співпраці мають

багато переваг, адже дозволяють батькам наодинці з педагогом більш відверто говорити про труднощі, які виникають у процесі підготовки дитини до навчання у школі.

Коллективні форми роботи включають в себе проведення батьківських зборів, організацію вечорів запитань і відповідей, проведення засідань «круглого столу», занять-тренінгів з вирішення актуальних проблем підготовки дітей до школи. Нині все більшого поширення набувають такі форми роботи з сім'єю як: година спілкування, дискусійний клуб, групова дискусія, збори-студія, педагогічний консилиум та ін.

Варто зазначити, що наочно-інформаційні форми роботи, які включають в себе публікації щодо підготовки дітей до школи в періодичних виданнях, розповсюдження інформаційних буклетів, використання папок-пересувок та публікації в системі Інтернет також є досить популярними, проте не вирізняються ефективністю.

У ході активної співпраці закладів освіти з батьками педагог може з легкістю визначити: з якими труднощами стикаються молоді батьки у вихованні дошкільника на етапі підготовки його до шкільного навчання; які питання педагогіки та психології найбільше хвилюють батьків; з яких проблем формування готовності дошкільників необхідно провести консультації з батьками [28].

Таким чином, лише за умов узгодженої взаємодії цих двох соціальних інститутів можна досягти високих результатів у ході цілеспрямованої підготовки дитини до школи. Також слід відмітити, що використання всіх вищезазначених форм роботи відокремлено один від одного не принесе бажаних результатів, саме тому педагог має застосовувати їх в комплексі, вміло поєднувати між собою [9].

Наступна педагогічна умова – *забезпечення наступності дошкільної та початкової ланки освіти*. Дитячий садок та школа є складовими єдиної освітньої системи, саме тому все те, що чекає дитину на етапі початкового навчання, має бути гармонійним продовженням того, що вона опанувала в

закладі дошкільної освіти. Все це стає можливим лише за умов реалізації принципу наступності навчання та виховання дітей [14]. Під поняттям наступність не можна розуміти лише цілеспрямовану підготовку дитини до школи, що проводиться в стінах закладу дошкільної освіти. Перш за все це поступовий перехід дитини від однієї освітньої ланки до іншої [25]. Плавність такого переходу визначається збереженням та поступовою зміною методів, засобів, форм, технологій навчання та виховання, що використовувалися в закладі дошкільної освіти [5], [51]. Про необхідність забезпечення принципу наступності в різний час зазначали такі визначні вчені як К. Ушинський, С. Русова, Н. Лубенець, Є. Тихеева, О. Кононко та ін.

Спираючись на актуальність питання наступності, можна виділити деякі вагомні аспекти співпраці школи із закладом дошкільної освіти: взаємне ознайомлення з формами та методами, які застосовуються у навчально-виховному процесі; визначення особливостей переходу від ігрової до навчальної діяльності; вивчення закономірностей фізичного та психологічного розвитку дітей на перехідному етапі; цілеспрямована підготовка старших дошкільників до навчання у школі [35].

Реалізацію взаємодії між установами можна забезпечити шляхом взаємовідвідування вчителями та вихователями занять чи уроків з наступним їх обговоренням, проведення різноманітних семінарів-практикумів, психолого-педагогічних тренінгів, конференцій, педагогічних нарад та виставок. Велике значення також має обмін передовим педагогічним досвідом, знайомство вчителів початкової ланки зі своїми майбутніми учнями тощо. Неможливо залишити поза увагою і попереднє знайомство самих дошкільнят зі школою, навчальним та суспільним життям школярів. Саме у такий спосіб можна розвинути у дітей непересічний інтерес до школи та викликати бажання вчитися.

Необхідність вирішення питання наступності освіти стало однією з ключових позицій зміни концепції початкової школи в нашій державі, адже у 2018 році в Україні набула чинності реформа в галузі освіти, яка має назву

«Нова українська школа». Дана реформа має на меті забезпечити неперервність освіти, що трактується як взаємозв'язок усіх її компонентів, зокрема, мети, змісту, методів, організаційних форм навчання на суміжних етапах освіти. Згідно з концепцією Нової української школи 1-2 клас, який визначається як перший цикл навчання в початковій школі, має адаптаційно-ігровий характер. Основна мета цього циклу забезпечення природного входження дитини в шкільне життя, послідовну адаптацію до нового середовища.

Виходячи з цього можна визначити, що одним з головних завдань нової початкової школи в Україні є забезпечення безболісного для дитини переходу від ігрової до навчальної діяльності.

Наступною педагогічною умовою є *активізація форм та методів роботи з дітьми, що забезпечують формування у них готовності до навчання у школі.*

Заклад дошкільної освіти є найпершою сходинкою освітньої системи в Україні. Саме він бере на себе найважливішу функцію підготовки дитини до школи. Від того, наскільки своєчасно та якісно дитина буде підготовлена до школи, залежить її успішність у подальшому процесі навчання. У зв'язку з цим нагального вирішення потребує проблема пошуку та активізації найефективніших форм та методів формування готовності у дітей старшого дошкільного віку до школи.

Варто відмітити, що заняття – це основна форма навчальної діяльності в закладі дошкільної освіти. Зазвичай заняття розрізняють за типами (фронтальні, групові та індивідуальні) і видами (комплексні, комбіновані, інтегровані та тематичні). Та, незважаючи на деякі відмінності їх структури, змісту, всі вони мають велике значення у процесі формування готовності до навчання у школі [9].

Основна мета занять у ЗДО – формування у дітей знань, умінь та навичок, що передбачені Базовим компонентом дошкільної освіти та програмами розвитку. Проте, у ході занять вихователь має змогу надати

дитині не лише певний багаж знань, а й здійснити цілеспрямований вплив на виховання у дитини допитливості, як основної характеристики мотивації до учіння. Це має велике значення у зв'язку з тим, що дитина, у якої недостатньо сформований інтерес до отримання знань просто не зможе активно працювати на уроці, мобілізувати свої зусилля та волю для виконання різноманітних завдань, що пропонує вчитель. Виходячи з цього, очевидно, що дитина не зможе досягти високих результатів у навчанні [44].

У процесі цікавих ігрових дій формування знань і умінь здійснюється набагато ефективніше ніж за умов прямого навчання. Це пов'язано з тим, що саме гра є провідною діяльністю для дитини дошкільного віку, яка повністю відповідає віковими особливостям та можливостям дошкільника.

Гра має найбільш важливе значення для розвитку особистості майбутнього школяра. Проте її провідна роль визначається не тим, скільки часу відводиться їй як діяльності, а тим неоціненним значенням, яке вона має для психічного розвитку малюка, адже саме у грі відбуваються найважливіші зміни у психіці дитини, закладається основа його відношень з навколишнім світом.

Велике значення мають сюжетно-рольові ігри. Часто діти старшого дошкільного віку люблять грати в «школу», самотійно створюючи сюжет гри, джерелом якого можуть слугувати різні спостереження, розповіді, казки. Керуючи грою, дорослий виховує в дітей наполегливість, яка буде вкрай необхідною при виконанні завдань учителя.

На першому місці за своїм освітнім значенням стоять дидактичні ігри, тобто такі, що спрямовані на те, щоб дати дітям певні знання. Крім того, багато з них повною мірою задовольняють потребу дітей в моторній активності. Тому не дивно, що старшим дошкільникам вони приносять масу задоволення [24], [1].

Велике значення має і підбір дидактичного матеріалу, що дозволяє педагогу вчити дітей порівнювати предмети, виділяти спільне і відмінне, класифікувати їх, а також вирішувати інші навчальні завдання в ігровій

формі. Ігрова форма навчання має велику ефективність у тих випадках, коли завдання виявляється складним для дітей, адже у ході гри дитині легше з'ясувати, у чому була її помилка, та виникає бажання самостійно впоратися з труднощами, що виникли перед нею.

Важливим компонентом формування готовності до навчання є проведення з дітьми таких форм роботи як бесіди про школу. У такий спосіб діти більше дізнаються про те, що їх чекає під час навчання, зникає страх перед невідомим, формується база необхідних знань, з'являється мотивація та позитивне ставлення до навчання.

Надзвичайно пізнавальними та ефективними у процесі підготовки старших дошкільників є екскурсії до школи, шкільного подвір'я. У ході таких екскурсій діти цілковито поринають у шкільну атмосферу, спостерігають за школярами та їх діяльністю. Екскурсії до школи впливають на розвиток бажання дитини вчитися, викликають інтерес до школи загалом.

Конструювання – це одне з улюблених занять дітей дошкільного віку, що забезпечує створення основи для всебічного виховання дитини і підвищує рівень її підготовки до школи. Це відбувається за рахунок того, що в процесі систематичного навчання конструюванню у дітей активно розвиваються сенсорні та розумові здібності, формується вміння цілеспрямовано розглядати, аналізувати предмети, порівнювати їх між собою, виділяти в них щось спільне і різне, творчо мислити. Конструювання виховує у дитині цілий ряд якостей особистості, що необхідні їй для подальшого навчання: акуратність, працелюбність, ініціативність, уміння працювати в колективі однолітків.

Таким чином, нами було визначено, що мета формувальної частини експерименту полягає у формуванні в освітньо-виховному процесі ЗДО складових психологічної готовності старших дошкільників до навчання у школі. Серед основних принципів було визначено принцип особистісно-орієнтованого підходу, принципи ціннісного та діяльнісного підходів. Основними педагогічними умовами розвитку психологічної готовності

нашого дослідження стали: взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї з питань формування готовності до навчання у школі; забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти; активізації форм та методів роботи з дітьми, що забезпечують формування у них готовності до навчання у школі.

3.2. Програма та методика вдосконалення психологічної готовності дітей до навчання у школі

Програма формувального етапу експерименту щодо формування у дитини старшого дошкільного віку психологічної готовності до навчання у школі передбачала роботу за такими напрямками: робота з дітьми щодо підвищення рівня психологічної готовності; співпраця вихователів з сім'ями старших дошкільників; взаємодія з вихователів з учителями початкової ланки освіти.

Задля цього нами було використано низку різноманітних форм роботи з дітьми (вправи, дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри, заняття); з батьками та вихователями старших груп (консультації, вечір запитань та відповідей, «Круглий стіл», лекція для батьків); з вихователями та вчителями початкової школи (заняття-тренінг, семінар-практикум, дискусійна зустріч, аукціон педагогічних ідей).

Система роботи за напрямком: робота з дітьми щодо підвищення рівня психологічної готовності;

Заняття №1 Інтегроване заняття з ознайомлення з соціумом «Незабаром до школи» із застосуванням педагогічної технології «Вчіться фантазувати» Н. Єгорової та з елементами математики. Мета: активізувати мислення дітей, розвивати сприйняття, збагатити індивідуальний досвід кожної дитини; розвивати уяву та фантазію, формувати уявлення про напрямки в просторі, вміння орієнтуватися на площині та аркуші паперу,

підвищення рівня орієнтування в навколишньому середовищі. Заняття передбачає проведення психогімнастики, самостійне вигадування казок, дидактичних ігор математичного спрямування, а також міні-домашнє завдання, яке діти мають виконати разом з батьками.

Методи та прийоми: розповідь, показ, демонстрація, заохочення.

Матеріали: предметні картинки, тематичні малюнки та ілюстрації.

Заняття №2. Заняття з формування елементарних математичних уявлень «Математична школа» із застосуванням логічних блоків Дьєнеша. Мета: удосконалити навчально-пізнавальні навички; вправляти у розв'язуванні задач; закріпити знання дітей про просторові відношення; розвивати мислення, пам'ять, увагу, логічне мислення. Ігри з блоками Дьєнеша сприятимуть розвитку абстрактного мислення дітей, навичок спілкування та партнерської взаємодії.

Методи та прийоми: дидактичні ігри, показ, пояснення, заохочення.

Матеріали: блоки Дьєнеша, атрибути до дидактичних ігор.

Заняття №3. Заняття з формування елементарних математичних уявлень «Пригоди шкільного ранця» із використанням паличок Кюізенера. Мета: закріпити навички прямої та зворотної лічби; розвивати логічне мислення дітей; сприяти отриманню дітьми системних знань про навколишню дійсність; розвивати зорову пам'ять та увагу формувати позитивне ставлення до навчання у школі; удосконалювати вміння розгадувати загадки; розвивати вміння виконувати словесні інструкції вихователя, застосовувати свої знання на практиці.

Методи та прийоми: дидактичні ігри, пояснення, показ, схвалення.

Матеріали: шкільний ранець, шкільне приладдя для гри «Що зайве у ранці?», математичні набори цифр від одного до десяти, палички Кюізенера, атрибути для фізкультхвилинки.

Заняття №4. Інтегроване заняття з розвитку мовлення: «Я – майбутній школяр» із застосуванням педагогічної технології К. Крутій та О. Білан «Навчання дітей розповіданню за схемами». Мета: розвивати фонематичний

слух, зв'язне мовлення, уяву, словесно-логічне мислення; удосконалювати навички спілкування з однолітками; сприяти збагаченню словникового запасу, формувати мотивацію до навчання у школі; вчити висловлювати свою думку; вчити складати речення із запропонованими словами; активізувати пізнавальну діяльність дошкільників; виховувати у дітей глибоке бажання вчитися,

Словник: школа, вчитель, ранець, шкільне приладдя, урок, першокласник

Методи та прийоми: словесні та дидактичні ігри, сюжетно-рольова гра, бесіда, роз'яснення, заохочення.

Матеріали: яскраві ілюстрації на тему «Школа», ранець, м'які іграшки для режисерської гри.

Заняття №5. Заняття із розвитку мовлення та навчання грамоти із застосуванням пісочної терапії. Мета: розвивати зв'язне мовлення, активізувати словниковий запас, вчити складати складнопідрядні речення, розрізняти голосні та приголосні звуки, систематизувати уявлення дітей про школу, розвивати зорове і слухове сприйняття, формувати позитивне ставлення до школи, виховувати бажання стати школярем. Ігри та вправи з піском дозволять зняти психоемоційне напруження, вдосконалити навички самоконтролю, активізувати пошуково-дослідницьку діяльність.

Методи та прийоми: ігровий прийом, бесіда, роз'яснення, схвалення, заохочення.

Матеріали: пісок у лоточках, звукові лінійки, музичний супровід, тематичні картинки для складання розповідей.

Вправи на розвиток просторової орієнтації: Гра «Будиночки» з використанням манки, або піску. Мета: вчити дітей діяти за словесними інструкціями; розуміти просторові відношення між різноманітними об'єктами. Інструкція: «Лісові звірята заблукали в лісі, кожен хоче знайти свій будиночок. Вихователь, пропонує дітям знайти верхній лівий куток контейнера з піском чи манкою і намалювати там кружечок (наприклад це

будинок ведмедика)». Таким чином діти мають знайти будиночки всіх звірят, діючи за чіткими інструкціями вихователя.

Дидактична гра «Килимок для гномика». Мета: вчити дітей орієнтуватися на аркуші паперу в клітинку, вміння орієнтуватися на зразок, діяти за інструкцією вихователя. Інструкція до гри: діти отримують аркуші паперу в клітинку. Вихователь пропонує дітям прикрасити килимки для гномика використовуючи для цього лінії та крапки. Діти виконують дії за вказівками вихователя.

Вправа «Змальовування крапок» Мета: розвиток просторової орієнтації, вміння виконувати дії за інструкцією. Інструкція: Вихователь пропонує дітям змалювати групи крапок, що зображені на картках-зразках заготовлених заздалегідь.

Вправи на розвиток психофізіологічної готовності: Вправа «За зразком» з використанням паличок, брусочків тощо. Мета: вчити виконувати завдання за словесними інструкціями, орієнтуватися на площині, розвивати вміння виконувати завдання за зразком. Інструкція: у ході вправи діти отримують завдання викласти фігурки за заздалегідь підготованими вихователем зразками, що зображені на картках. Вихователь контролює виконання завдання.

LEGO-конструювання «Побудуй». Мета: розвиток уваги, дрібної моторики, формування вміння орієнтуватися на зразок. Матеріали: конструктор LEGO «Duplo» набір з шести цеглинок для кожної дитини, картки із зображенням споруд у різних комбінаціях. Інструкція: дитина має уважно розглянути малюнок, та орієнтуючись на зразок має самостійно побудувати споруду з цеглинок. Вихователь уважно слідкує за діями дітей.

Вправа «Скопіюй». Мета: розвиток довільної уваги, підготовка руки до письма, розвиток уміння орієнтування на зразок. Інструкція: підготуйте заздалегідь картки та напишіть на кожній складні неіснуючі слова. Запропонуйте дітям скопіювати ці слова, переписавши їх у зошит без помилок, наголосіть на тому, що треба бути дуже уважними та старанними.

Дидактичні ігри на розвиток сприймання та уваги. Дидактична гра «Малюнки». Мета: розвиток навичок зорового сприймання, аналізу та синтезу, розвиток довільної уваги. Інструкція: вихователь готує набори карток з різними зображеннями розташованими у рядок та одним розташованим угорі. Дітям пропонується якомога швидше віднайти таке ж зображення у рядку та позначити його червоною крапкою. Щоб ускладнити дітям завдання можна підготувати набори з чорно-білими зображеннями, імпровізованою тінню предметів, силуетами, абстрактними фігурами, підготувати набори, у яких діти мають віднайти два однакових зображення, або ж віднайти частину предмета.

Дидактична гра «Хто це?». Мета: розвиток зорового сприйняття уваги та пам'яті. Інструкція: діти отримують набір карток з кольоровими та чіткими зображеннями тваринок та набір з картками, на яких зображені лише часткові чорно-білі фрагменти зображення, або тінь тваринки. Діти мають їх співвіднести.

Дидактична гра «Порівняй». Мета: розвиток зорової уваги, сприйняття, розширення обсягу короткочасної пам'яті. Інструкція: вихователь пропонує дітям порівняти між собою дві майже однакові картинки та знайти відмінності між ними. Щоб ускладнити завдання можна запропонувати дітям уважно розглянути одне зображення, запам'ятати всі деталі. Далі вихователь перевертає картинку зображенням донизу і пропонує дитині інше подібне зображення. Дитина має назвати суттєві відмінності між ними.

Гра «Відшукай» Мета: розвиток уваги та сприймання. Інструкція: дайте дитині невеличкий текст видрукований на аркуші (казка, оповідання тощо) запропонуйте дитині відшукати та обвести в кожному рядку певну літеру, наприклад «А». Щоб ускладнити завдання попросіть малюка закреслювати «А» і підкреслювати «Б» в кожному рядку, або позначати певну літеру тільки якщо перед нею стоїть приголосна тощо.

Форми роботи на розвиток мотивації. Бесіда з дітьми на тему: «Що я знаю про школу?». Мета: поглиблення знань та уявлень дітей про школу,

формування позитивного ставлення та інтересу до навчання, ознайомлення з обов'язками вчителя та учнів, формування мотиваційної готовності до навчання. Можливі запитання для дітей: Хто такий вчитель? Чим відрізняється садок від школи? Що таке перерва? Чи знаєте ви, що таке канікули, оцінка тощо? Яким має бути учень школи? Чим учні займаються на уроках?

Сюжетно-рольова гра «Школа». Мета: формування позитивного ставлення до школи, розвиток зв'язного мовлення та створення стійкого інтересу до зміни своєї соціальної ролі, розвиток навичок партнерської взаємодії, уточнення знань дітей про професію вчителя. Матеріали: дзвінок, шкільне приладдя. Попередня робота: бесіди про те, хто такий вчитель, як потрібно себе поводити на уроках та перервах, чим відрізняється садок від школи тощо. Інструкція: вихователь разом з дітьми розподіляють ролі. Вихователь пропонує ситуацію, а діти у свою чергу намагаються розгортати сюжет. У такий спосіб діти можуть приміряти на себе роль учня та вчителя.

Сюжетно-дидактична гра «Збери ранець». Мета: ознайомлення дітей зі шкільним приладдям, розвиток вміння групувати предмети, підвищення загальної обізнаності. Матеріали: шкільне приладдя, ранці та інші предмети, що не знадобляться в школі. Вихователь розкладає перед дітьми різні предмети, серед яких є ті, які будуть необхідні майбутнім школярам. Діти по черзі обирають необхідні речі та обґрунтовують свою думку.

Екскурсія старших дошкільників до школи. Мета: ознайомлення дітей зі шкільним приміщенням, правилами внутрішнього розпорядку; формування позитивного ставлення та мотивації до навчання. У ході екскурсії дошкільнята знайомляться з учителями, мають можливість поглибити свої знання щодо обов'язків першокласників, поспілкуватися зі школярами, отримати відповіді на запитання, що давно цікавили.

Словник: актова зала, спортивна зала, учительська, завуч, парта, портфель, вчитель

Система роботи за напрямком: співпраця вихователів з сім'ями старших дошкільників

Лекція для батьків на тему «Психологічна готовність малюка до школи». Мета: поглибити та актуалізувати знання батьків майбутніх першокласників щодо процесу підготовки до школи; ознайомити батьків з поняттям «готовність до навчання», а також складовими, критеріями та показниками готовності; визначити роль батьків у процесі формування готовності до школи; наголосити на важливості співпраці батьків із закладом дошкільної освіти. Лекцію проводять вихователь старшої групи та психолог ЗДО. Очікуваний результат: батьки усвідомлюють важливість попередньої підготовки дитини до школи та необхідність тісної співпраці ЗДО та сім'ї; розуміють поняття «готовність до навчання», можуть визначити його основні складові та показники; беруть активну участь у процесі підготовки дитини до школи.

Консультація для батьків «Роль батьків у процесі формування психологічної готовності до школи». Мета: ознайомити батьків з поняттям «готовність до навчання у школі» та складовими компонентами даного феномену; розширити знання батьків щодо питання підготовки до школи; сформувати уявлення про причини, які можуть впливати на процес формування готовності. Очікуваний результат: у ході консультації батьки дізнаються більше про фізіологічну та психологічну готовність, причини дезадаптації дітей, значення сімейного виховання у процесі підготовки до школи.

Вечір запитань та відповідей для батьків із залученням педагогічного колективу ЗДО, медичних працівників та психолога щодо особливостей підготовки старших дошкільників до навчання у школі. Мета: озброєння батьків необхідними знаннями щодо процесу формування готовності дітей до навчання, надання психолого-педагогічної підтримки батькам майбутніх першокласників, залучення до партнерської взаємодії із закладом дошкільної освіти. Очікуваний результат: батьки отримають відповіді на запитання, які

їх хвилюють, а також необхідну базу знань про особливості виховання майбутнього першокласника.

«Круглий стіл» з батьками на тему «Необхідність взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю у процесі формування психологічної готовності до навчання». Мета: сприяти налагодженню партнерської взаємодії між ЗДО та сім'єю у процесі підготовки дитини до школи; розвинути інтерес батьків щодо спільного розв'язання питань формування готовності до навчання та необхідності вибудовування єдиної системи навчання та виховання. Очікуваний результат: усвідомлення необхідності зміцнення зв'язків між садком і родиною, розвиток інтересу батьків до спільного обговорення та розв'язання нагальних питань підготовки до школи.

Система роботи за напрямком: Взаємодія з вихователів з учителями початкової ланки освіти

Тренінг для вчителів та вихователів «Адаптація дитини до навчання у школі». Мета: підвищення психолого-педагогічної компетентності вихователів та вчителів початкової школи щодо процесу поступової адаптації дитини до школи; усвідомлення необхідності застосування принципу наступності освіти; визначення характеристик дитини, що має достатньо необхідний рівень готовності до навчання у школі. Матеріали: бейджики, конверти із завданнями, ватмани, тематичні плакати, стікери. Тренінг включає в себе міні-лекцію про наступність, групову творчу роботу, створення плакатів на тему «Портрет першокласника», «Портрет вчителя», вправи: створення моделей «Ідеальний випускник садочка» та «Ідеальний майбутній першокласник». Очікуваний результат: усвідомлення вихователями та вчителями відповідальності за комфортний перехід дитини з дошкільної до початкової ланки освіти, розуміння необхідності застосування принципу наступності у період переходу дітей від однієї ланки освіти до іншої.

Семінар-практикум «Забезпечення наступності освіти – ключ до успішної адаптації в школі». Мета: уточнити та систематизувати знання

педагогів щодо питання забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти; підвищити рівень знань вихователі та вчителів з даної теми, стимулювати професійну активність педагогів. Проведення семінару-практикуму передбачає теоретичну частину, що присвячена проблемі наступності освіти. У ході семінару наголошується увага на важливості співпраці вчителів початкової школи та вихователів закладів дошкільної освіти; визначаються перспективи партнерської взаємодії цих двох установ. Окрім цього захід передбачає проведення міні-анкетування педагогів, щоб дізнатися думку всіх учасників. Практична частина семінару-практикуму передбачає проведення декількох вправ, що дозволять закріпити та застосувати здобуті знання на практиці. Очікуваний результат: педагоги усвідомлюють важливість активної співпраці двох суміжних ланок освіти; застосовують здобуті знання на практиці.

Дискусійна зустріч «Адаптація майбутнього першокласника». Мета: обмін поглядами та педагогічним досвідом щодо питання; У ході зустрічі педагоги обговорюють ряд питань, наприклад: «Яким повинен бути першокласник?», «Яка роль вихователя та вчителя у процесі підготовки та адаптації до школи?», «Чи важлива участь батьків у процесі формування готовності?», «Яким чином можна спростити період адаптації?», «Які чинники мають найбільший вплив на дитину у період адаптації?», «Що є найголовнішим фактором легкої адаптації дитини до нового закладу освіти?» тощо. Очікуваний результат: педагоги почерпнуть для себе нову інформацію щодо підготовки дітей до школи, зможуть перейняти педагогічний досвід своїх колег.

Аукціон педагогічних ідей. Мета: активізація творчої активності педагогічних працівників, обмін педагогічним досвідом, впровадження інноваційних педагогічних ідей, створення комфортних умов для співпраці педагогів. Захід проходить із застосуванням мультимедійних технологій. Педагоги демонструють презентації, висловлюють свої думки, щодо забезпечення комфортних умов переходу малюка до іншої освітньої

установи. Очікуваний результат: обмін досвідом між педагогічними працівниками двох суміжних ланок освіти.

Варто зазначити, що підібрана нами система дидактичних ігор, навчально-розвивальних занять, вправ, проводяться з малюками як додаткові до основних видів роботи, що передбачені планом вихователя. Порядок проведення роботи наступний: на першому тижні проводяться заняття з ознайомлення з соціумом та низка вправ на розвиток просторової орієнтації, зокрема: «Будиночки», «Килимок для гномика», «Змалювання крапок». Далі проводяться заняття з формування математичних уявлень «Математична школа» та «Пригоди шкільного ранця», застосовуються вправи на розвиток психофізіологічної готовності до навчання «За зразком», LEGO-конструювання «Побудуй» та вправа «Скопіюй»; наступний етап роботи передбачає проведення занять з розвитку мови та застосування дидактичних ігор на розвиток сприймання, таких як: «Малюнки», «Хто це?», «Порівняй», «Відшукай». Окрім цього проводиться низка форм роботи на розвиток мотивації до навчання: бесіда «Що я знаю про школу?», сюжетно-рольові та сюжетно-дидактичні ігри, а також екскурсія до школи.

Система роботи з вихователями та батьками передбачала наступну послідовність: проведення лекції для батьків, консультації, щодо ролі батьків у процесі формування готовності, вечора запитань та відповідей, а після них проведення Круглого столу на тему: «Необхідність взаємодії ЗДО та сім'ї у процесі формування психологічної готовності».

Порядок проведення роботи за напрямком взаємодія з вихователів з учителями початкової ланки освіти був наступним: проведення тренінгу для педагогічних працівників двох суміжних ланок освіти, проведення семінару-практикуму. Подальша робота передбачала організацію аукціону педагогічних ідей та дискусійної зустрічі між вчителями та вихователями.

3.3. Аналіз ефективності програми щодо вдосконалення психологічної готовності до школи

На заключному етапі нашого емпіричного дослідження з метою з'ясування ефективності системи роботи щодо формування психологічної готовності до навчання нами було проведено контрольний зріз результатів отриманих в експериментальній та контрольній групі нашої вибірки. Даний етап дослідження передбачав проведення аналогічних діагностичних методик констатувального етапу експерименту, що дозволило нам порівняти дані та узагальнити рівень психологічної готовності дошкільників після проведення системи роботи з дітьми, батьками, вихователями та вчителями початкової ланки.

Варто відмітити, що у ході проведення контрольного етапу експерименту нами було встановлено позитивну динаміку розвитку психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. Зокрема досить зріс відсоток досліджуваних, у яких підвищився рівень психологічної готовності до навчання. Досліджувані експериментальної групи значно покращили свої попередні показники, проте досліджувані контрольної групи показали досить незначне покращення своїх попередніх результатів. Розглянемо показники експериментальної та контрольної групи отримані на контрольному етапі експерименту більш детально.

Спочатку проаналізуємо результати нашого дослідження готовності старших дошкільників до школи за *когнітивним критерієм*, зокрема за показником орієнтування дитини в навколишньому середовищі, що визначався в результаті проведення субтесту 1 «Малюнок людини» тесту Керна-Їрасека.

Таблиця 3.1

Рівень орієнтування дитини в навколишньому середовищі

Рівні та показники вибірки досліджуваних	Рівень орієнтування в навколишньому середовищі до експерименту			Рівень орієнтування в навколишньому середовищі після експерименту		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
ЕГ	36	40	24	40	46	14
КГ	34	42	24	34	44	22

Таблиця 3.1 містить три основні колонки, що демонструють результати експериментальної та контрольної групи досліджуваних до експерименту та після його закінчення. Порівнюючи показники ЕГ та КГ, слід зазначити, що вони зазнали певних змін, адже кількість досліджуваних з високим рівнем орієнтування в навколишньому середовищі дещо зросла (+4%); кількість дітей з середнім рівнем також підвищилася (+6%). Тобто позитивна динаміка в експериментальній групі становить +10%, зміни в КГ є незначними, адже становлять всього +2%.

Розглянемо та порівняємо результати експерименту за показником просторова орієнтація, отримані у ході проведення субтесту 3 «Змальовування точок» комплексного тесту Керна-Їрасека. Зазначимо, що у ході констатувального етапу експерименту нами було виявлено досить високі показники рівня сформованості просторової орієнтації. Результати за даним показником представимо у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

**Рівень сформованості просторової орієнтації старших
дошкільників**

Рівні та показники вибірки досліджуван их	Рівень просторової орієнтації до експерименту			Рівень просторової орієнтації після експерименту		
	Високи й рівень	Середні й рівень	Низьки й рівень	Високи й рівень	Середні й рівень	Низьки й рівень
ЕГ	64	28	8	72	24	4
КГ	62	30	8	62	32	6

Порівнюючи результати ЕГ і КГ до і після експериментальної діяльності бачимо, що вони зазнали незначних змін. Спостерігається позитивна динаміка відсотка досліджуваних з високим рівнем: з 64% до 70% (+6%). Окрім цього ми виявили зміни відсотку дітей із середнім рівнем: кількість досліджуваних зменшилась з 28% до 24%. У КГ зміни є незначними. Відсоток дітей з високим рівнем сформованості просторової орієнтації зовсім не змінився. Зазнав мінімальних змін відсоток дітей вибірки з середнім рівнем: з 30% збільшився до 32%. Позитивна динаміка становить лише +2%. Саме тому більш вагоме значення мають позитивні зміни показників експериментальної групи досліджуваних.

Проаналізуємо результати дослідження за показником рівень розвитку сприймання дошкільників, що визначався у ході проведення методики «Чого не вистачає?» Р. Немова. Отримані показники представлені у таблиці 3.3.

Рівень розвитку сприймання старших дошкільників

Рівні та показники вибірki досліджуваних	Рівень розвитку сприймання до експерименту				Рівень розвитку сприймання після експерименту			
	Дуже високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Дуже високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
ЕГ	4	8	52	36	10	16	54	20
КГ	6	10	56	28	6	12	58	24

Варто зазначити, що результати ЕГ і КГ до та після експерименту зазнали певних змін. Так, після експериментальної діяльності зріс відсоток дітей з дуже високим рівнем сприймання: з 4% до 10% (+6%). Відсоток дітей з високим рівнем також збільшився з 8% до 16% (+8%). Зазнав незначних змін і відсоток дітей вибірки з середнім рівнем розвитку сприймання: з 52% до 54 (+2%). Відсоток досліджуваних з низьким рівнем зменшився з 36% до 20%. Тобто позитивна динаміка становить 16%. Зміни у КГ, на нашу думку, є незначними. Відсоток дітей вибірки, що мають дуже високий рівень розвитку сприймання взагалі не змінився. Кількість дітей КГ, що мають високий рівень збільшилась з 10% до 12% (+2%). Аналогічні тенденції показників розвитку сприймання спостерігаються серед досліджуваних, що показали середній рівень: з 56% до 58% (+2%). Як бачимо, позитивна динаміка становить всього 4%. Тобто більш значущі позитивні зрушення рівня розвитку сприймання показала експериментальна група досліджуваних.

Розглянемо отримані результати експерименту щодо рівня сформованості мотиваційної готовності до шкільного навчання, який ми визначали за *мотиваційним критерієм*. Основним показником є мотиваційна готовність до навчання у школі, рівень сформованості якої ми визначили у

ході бесіди з дітьми про школу Т. Нежнова. Унаочнені результати представлені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Рівень сформованості мотиваційної готовності до школи

Рівні та показники вибірки досліджуваних	Рівень сформованості мотиваційної готовності до експерименту			Рівень сформованості мотиваційної готовності після експерименту		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
ЕГ	16	76	8	32	62	6
КГ	14	78	8	18	74	8

Порівнюючи показники ЕГ і КГ, варто зазначити, що вони зазнали змін. Зокрема у ЕГ відсоток дітей вибірки з високим рівнем збільшився з 16% до 32% (+16%); Натомість кількість дошкільників із середнім рівнем сформованості мотиваційної готовності зменшилася з 76% до 62%. Тобто позитивна динаміка складає 16%. Зміни, що відбулися у КГ зовсім незначні. Кількість дітей з низьким рівнем залишилася незмінною. Натомість відсоток дітей, що мають високий рівень збільшився з 14% до 18% (+4%). Тобто зміни, що відбулися у ЕГ є більш значущими.

Проаналізуємо та порівняємо результати нашого дослідження за критерієм психофізіологічна готовність до навчання у школі, яку ми визначили у ході проведення субтесту 2 «Копіювання фрази з письмових букв» комплексного тесту Керна-Їрасека. Результати дослідження за цим показником представлено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Рівень психофізіологічної готовності

Рівні та показники вибірки	Рівень психофізіологічної готовності до експерименту			Рівень психофізіологічної готовності після експерименту		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
ЕГ	61	31	8	68	26	6
КГ	57	37	6	59	35	6

Порівнюючи результати дослідження психофізіологічної готовності ЕГ та КГ нашої вибірки бачимо, що вони зазнали змін. Так, у ЕГ відсоток старших дошкільників з високим рівнем психофізіологічної готовності до школи зріс з 61% до 68% (+7%), натомість відсоток досліджуваних з середнім рівнем зменшився з 31% до 26%, а дітей з низьким рівнем в ЕГ зменшилося з 8% до 6%. Зміни у КГ не є кардинальними. Відсоток дітей з низьким рівнем залишився незмінним, натомість кількість дітей, що показали високий рівень збільшилась з 57% до 59% (+2%). Кількість дошкільників з середнім рівнем зменшилася з 37% до 35%.

Порівняємо результати нашого дослідження за критерієм загальна готовність, що були отримані у ході проведення комплексного тесту Керна Їрасека. Визначені Показники представлені у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Рівень загальної готовності до навчання у школі

Рівні та показники вибірки досліджуваних	Рівень загальної готовності до експерименту			Рівень загальної готовності після експерименту		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
ЕГ	44	52	4	54	43	3
КГ	42	50	8	44	48	8

Порівнюючи показники ЕГ і КГ слід відмітити, що зміни в ЕГ є більш суттєвими. Так, відсоток дітей з високим рівнем загальної готовності зріс з 44% до 54% (+10%), натомість кількість дошкільників, що показали середній рівень зменшилася з 52% до 43%. Позитивна динаміка складає 10%. Зміни, що відбулися в контрольній групі є незначними. Відсоток досліджуваних з високим рівнем загальної готовності збільшився з 42% до 44% (+2%). Кількість досліджуваних, що показали середній рівень зменшився з 50% до 48%. Відсоток дітей, що мають низький рівень залишився незмінним.

Варто відмітити, що система роботи здійснена за напрямком: Співпраця вихователів з сім'ями старших дошкільників дала наступні результати: аналізуючи відповіді вихователів на шосте запитання анкети після проведення таких форм роботи як консультація, вечір запитань та відповідей ми дійшли до висновку, що педагоги усвідомили першочергове значення співпраці ЗДО та сім'ї, адже 100% відсотків респондентів визнають необхідність дотримання даної педагогічної умови. Зазначимо, що до проведення системи роботи такої думки притримувалися лише 85% педагогів.

Аналізуючи результати анкетування після експериментальної діяльності, нами було помічено, що вихователі значно урізноманітнили та активізували використання нових форм та методів співпраці з батьками вихованців, зокрема відмічають ефективність застосування тренінгів, семінарів-практикумів, вечорів запитань та відповідей, «Круглих столів», батьківських вечорів, сімейних клубів тощо. Окрім цього вихователі трохи змінили свою думку відповідаючи на сьоме запитання анкети. Після експерименту 70% вихователів вважають колективні методи більш ефективними у процесі співпраці з батьками вихованців.

Після проведення експерименту, щодо підвищення рівня психологічної готовності до навчання вихователі, даючи відповіді на четверте та п'яте запитання анкети, акцентують увагу особливою увагу на активізації та застосуванні таких форм та методів роботи з дітьми як: сюжетно-рольові

ігри, що підвищують рівень мотиваційної готовності, інтегровані заняття із застосуванням інноваційних педагогічних технологій, LEGO-конструювання та проведення тематичних бесід про школу.

Відповіді батьків також зазнали змін. Аналізуючи результати анкетування, щодо важливості співпраці ЗДО з сім'єю, нами було помічено, що батьки суттєво змінили свою думку. 95% респондентів вважають, що це одна з найважливіших умов формування готовності. Зазначимо, що до експерименту відсоток був нижчим – 65%. Після здійснення експериментальної діяльності щодо підвищення рівня психологічної готовності, батьки стали більш активно співпрацювати із ЗДО. Зокрема відсоток батьків, що часто беруть участь у заходах суттєво підвищився: з 10% до 30%, 55% батьків беруть участь інколи, ще 15% виявилися незацікавленими. Збільшився відсоток батьків, яким більше імпонують колективні форми співпраці із ЗДО: з 60% до 75%, відмічаючи при цьому найбільшу ефективність занять-тренінгів.

Система роботи здійснена за напрямком: *Взаємодія вихователів з учителями початкової ланки освіти* в результаті також продемонструвала позитивні зрушення. Після проведення експериментальної діяльності 95% вихователів усвідомили необхідність дотримання принципу наступності та почали роботу налагодження співпраці з вчителями початкової ланки. До експерименту такої думки дотримувались лише 70% респондентів. Окрім цього вихователі стали використовувати більший спектр форм роботи. Особливою популярністю користуються дискусійні зустрічі, семінари-практикуми, аукціони педагогічних ідей. Варто зазначити, що консультації спеціалістів (психолога, медичного працівника та ін.), які вихователі отримали у ході проведення форм роботи передбачених нашим експериментом також дали свій позитивний вплив. Педагоги збагатили свої знання з питань формування психологічної готовності до навчання.

Таким чином, на контрольному етапі нашого експерименту у ході формувальних впливів на підвищення рівня психологічної готовності, нами

було помічено позитивну динаміку зростання її показників. Таких як: орієнтування дитини в навколишньому середовищі, сформованість просторової орієнтації, рівень розвитку сприймання, рівень сформованості мотиваційної та психофізіологічної готовності, а також рівень загальної готовності до навчання.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Мета формувальної частини експерименту полягала у здійсненні експериментальної перевірки принципів та педагогічних умов формування готовності до навчання у школі. Основоположними принципами даної системи виступили: принцип діяльнісного підходу, принцип ціннісного підходу та принцип особистісно-орієнтованого підходу. Система формувальних впливів обґрунтовувалася такими педагогічними умовами як: взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї з питань формування готовності до навчання; забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти; активізація форм та методів роботи з дітьми, що забезпечують формування у них готовності.

Система роботи з формування психологічної готовності до навчання відбувалася за такими напрямками: співпраця вихователів із сім'ями старших дошкільників; взаємодія вихователів з учителями початкової ланки; робота з дітьми щодо підвищення рівня психологічної готовності. Змістовими компонентами системи роботи виступили: навчальні заняття, вправи, дидактичні ігри, сюжетно-рольові та сюжетно-дидактичні ігри, конструювання бесіда та екскурсія до школи.

Система формувальних впливів на батьків та вихователів з приводу покращення їх взаємодії передбачала проведення таких форм роботи як: консультація, вечір запитань та відповідей, круглий стіл та лекція для батьків. Система роботи щодо підвищення рівня взаємодії вихователів з вчителями початкової ланки включила в себе проведення тренінгу, семінару-практикуму, дискусійної зустрічі та аукціону педагогічних ідей.

Контрольний етап нашого експерименту продемонстрував позитивну динаміку розвитку психологічної готовності до навчання у дітей старшого дошкільного віку. Після здійсненої роботи, нами було відмічено зростання кількості досліджуваних, у яких підвищився рівень психологічної готовності за такими показниками: орієнтування дитини в навколишньому середовищі,

сформованість просторової орієнтації, рівень розвитку сприймання, рівень сформованості мотиваційної та психофізіологічної готовності, а також рівень загальної готовності до навчання.

Внаслідок здійснення формувальних впливів на рівень психологічної готовності, значно підвищився відсоток дітей, що мають високий та середній рівні готовності в експериментальній групі. Натомість показники в контрольній групі нашої вибірки мають незначні покращення.

Тобто гіпотези нашого дослідження, що рівень психологічної готовності підвищення внаслідок:

- взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї з питань формування готовності до навчання у школі;
- забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти;
- активізації форм та методів роботи з дітьми, що забезпечують формування у них готовності до навчання у школі;

повністю підтвердилися. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у обґрунтуванні та узагальненні суб'єктивних чинників підвищення психологічної готовності до школи.

ВИСНОВКИ

Здійснене нами на теоретичному та практичному рівні наукове дослідження дозволило зробити такі висновки:

За першим завданням у межах аналізу психолого-педагогічної літератури ми узагальнили погляди видатних науковців, що зробили вагомий внесок у розробку проблеми формування готовності у дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. Ми з'ясували, що формування готовності дитини до школи є актуальною проблемою у сучасній дошкільній освіті, яку у різний час досліджували: Я. А. Коменський, Л. С. Виготський, В. Сухомлинський, В. Котирло, А. Богущ, Л. Божович, І. Любарська та ін. Беручи до уваги думки відомих вітчизняних та зарубіжних науковців ми визначили, що проблема формування готовності у старших дошкільників до навчання в школі займає одне з найголовніших місць у розвитку педагогічної науки та не втрачає свою актуальність і в наш час.

Було встановлено, що розглядаючи поняття «готовність дитини до школи» більшість науковців акцентують свою увагу на формуванні внутрішніх особистісних якостей дитини. Загалом у психолого-педагогічній літературі минулого та сучасності даний феномен тлумачиться як комплексна властивість, що забезпечує успішність дитини в процесі навчання в школі. Ми визначаємо дане поняття як соціальну зрілість особистості, що передбачає сформованість комплексу особистісних якостей, певний рівень розумового розвитку з відповідною сукупністю знань та інтелектуальних умінь. У ході нашого дослідження ми дійшли до висновку, що погляди науковців щодо проблеми формування готовності у старших дошкільників до навчання у школі дещо відрізняються, проте всі вони одноставно наголошують на тому, що успішність дитини в навчанні залежить від рівня її готовності.

За другим завданням у ході нашого дослідження ми з'ясували, що поняття «готовність дитини до школи» є багатокomпонентним.

Визначні науковці вважають, що, визначаючи рівень готовності дитини до школи, недоцільно керуватися лише загальними критеріями. Натомість слід звернути увагу на рівень розвитку всіх структурних компонентів даного феномену. Більшість вчених виділяють фізичну та психологічну готовність до школи. Фізична готовність визначається рівнем розвитку фізичних якостей, рухових умінь дитини, станом її здоров'я. Психологічна готовність – це необхідний для шкільного навчання рівень психологічного розвитку дитини. Окрім цього, аналізуючи погляди вчених щодо визначення складових психологічної готовності, ми дійшли до висновку, що вони дещо відрізняються за кількістю компонентів. У своєму дослідженні ми взяли за основу класифікацію, представлену А. Богуш. Вчена виділяє шість компонентів психологічної готовності до школи: інтелектуальну – рівень розвитку мислення старшого дошкільника; особистісну – ставлення дитини до навчальної діяльності, вчителів та самої себе; мотиваційну – наявність у дитини глибокого бажання навчатися; емоційно-вольову – вміння дитини контролювати свої емоції та поведінку; соціальну – сформованість у дитини вміння будувати стосунки в соціумі; комунікативну – сформованість у дитини навичок спілкування.

Проаналізувавши кожен зі складових готовності до шкільного навчання, ми зробили висновок, що тільки комплексний розвиток всіх цих складових сприятиме повноцінному розвитку особистості старшого дошкільника та стане основою формування готовності до навчання у школі як цілісного феномену.

За третім завданням нашого дослідження за допомогою обраних діагностичних процедур ми провели практичне вивчення рівня готовності групи старших дошкільників до школи. Для аналізу результатів дослідження ми обрали чотири критерії: *когнітивний* (показники: загальна обізнаність, просторова орієнтація та рівень розвитку сприймання), *мотиваційний*, показником якого є мотиваційна готовність до навчання у школі, *психофізіологічна готовність*, показником якого є здатність дитини

копіювати фрази та *загальна готовність* дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. Так було виявлено, що за показником загальна готовність до навчання у школі більшість досліджених дітей мають середній рівень загальної готовності до навчання у школі (51%), натомість близько 43% мають високий рівень і лише 6% дітей мають низький рівень сформованості загальної готовності до шкільного навчання. Аналізуючи результати дослідження дітей за когнітивним критерієм відмітимо, що за показником орієнтування дитини в навколишньому середовищі ми виявили, що більшість дітей вибірки (41%) мають середній рівень орієнтування і 35 % дітей володіють високим рівнем. За показником просторова орієнтація ми визначили, що 63% дітей мають високий рівень, тобто переважна більшість. Проте відмітимо що рівень розвитку сприймання дітей напередодні вступу до школи знаходиться на середньому рівні (54%).

Значний відсоток дітей, що мають низький рівень (32%). За мотиваційним критерієм ми визначили, що більшість дітей нашої вибірки (77%) володіють середнім рівнем мотиваційної готовності до школи. Такий результат говорить про відсутність глибокої мотивації до навчальної діяльності і свідчить про спрямованість дітей лише на зовнішню атрибутику школи. За критерієм психофізіологічна готовність до школи, основним показником якого є здатність дитини копіювати фрази, ми визначили, що більшість дітей (59%) знаходяться на високому рівні сформованості психофізіологічної готовності до школи, і лише 7% мають низький рівень, решта 34% продемонстрували середній рівень.

У ході анкетування батьків та вихователів закладу дошкільної освіти ми визначили, які педагогічні умови сприяють якнайефективнішому формуванню готовності старших дошкільників до шкільного навчання. Окрім цього, ми виявили, на якому рівні вони забезпечуються. Аналіз результатів анкетування вихователів відбувався за рядом критеріїв. Сутність та особливості формування готовності дітей до навчання у школі, за яким ми визначили, що всі педагоги розуміють суть даного поняття та з легкістю

визначають особливості формування всіх її складових; Аналіз результатів дослідження за критерієм активізація форм та методів роботи з дітьми, дозволив нам визначити, що застосування практичних форм та методів роботи з дітьми щодо підготовки їх до шкільного навчання є найбільш ефективними у процесі формування готовності. За критерієм взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї ми виявили, що вихователі садочку, усвідомлюючи необхідність партнерства, активно організовують спільну діяльність з родинами. Для цього педагоги послуговуються різними формами роботи з батьками. В сучасних садочках застосовують колективні, індивідуальні та наочно-інформаційні форми роботи.

Серед найбільш ефективних виділяють: індивідуальні бесіди, консультації, заняття-тренінги, вечори запитань та відповідей, батьківські збори. За критерієм наступність дошкільної та початкової ланок освіти, відмітимо, що врахування принципу наступності має першочергове значення в забезпеченні поступової адаптації дитини до нових умов, що відбувається за рахунок активної співпраці вихователів та вчителів початкової ланки освіти. Партнерська взаємодія цих двох соціальних інститутів визначається необхідністю забезпечення єдності вимог щодо навчання та виховання дітей на етапі підготовки до шкільного навчання.

Проаналізувавши відповіді батьків за трьома критеріями ми визначили, що абсолютно всі респонденти вважають попередню підготовку дитини до школи надзвичайно важливою, проте далеко не всі можуть визначити найголовніші фактори її формування. За критерієм взаємодія закладу дошкільної освіти із сім'єю варто відзначити, що всі батьки розуміють необхідність співпраці проте не всі респонденти активно долучаються до заходів, що проводить ЗДО з питань формування готовності до навчання у школі. Окрім цього відмітимо, що не всі батьки (20%) задоволені рівнем підготовки до школи, що отримує їх дитина у стінах садочку і саме тому надають перевагу підготовчим заняттям у школі, заняттям у центрах розвитку тощо. За критерієм наступність дошкільної та початкової ланок

освіти ми визначили, що всі без виключення батьки вважають, що налагоджена співпраця між ЗДО та школою є одним з найголовніших факторів формування готовності та адаптації дитини в новому для неї середовищі.

За четвертим завданням нами було розроблено систему формування деяких складових психологічної готовності до школи. Її основу склали: принцип діяльнісного підходу, принцип ціннісного підходу та принцип особистісно-орієнтованого підходу. У ході експериментальної діяльності було дотримано наступних педагогічних умов: взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї з питань формування готовності до навчання у школі; забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти; активізація форм та методів роботи з дітьми, що забезпечують формування у них готовності до навчання у школі.

Система формувальних впливів на батьків та вихователів з приводу покращення їх взаємодії передбачала проведення таких форм роботи як: консультація, вечір запитань та відповідей, круглий стіл та лекція для батьків. Система роботи щодо підвищення рівня взаємодії вихователів з вчителями початкової ланки включила в себе проведення тренінгу, семінару-практикуму, дискусійної зустрічі та аукціону педагогічних ідей.

Контрольний етап нашого експерименту продемонстрував позитивну динаміку розвитку психологічної готовності до навчання у дітей старшого дошкільного віку. Після здійсненої роботи, нами було відмічено зростання кількості досліджуваних, у яких підвищився рівень психологічної готовності за такими показниками: орієнтування дитини в навколишньому середовищі, сформованість просторової орієнтації, рівень розвитку сприймання, рівень сформованості мотиваційної та психофізіологічної готовності, а також рівень загальної готовності до навчання.

Внаслідок здійснення формувальних впливів на рівень психологічної готовності, значно підвищився відсоток дітей, що мають високий та середній

рівні готовності в експериментальній групі. Натомість показники в контрольній групі нашої вибірки мають незначні покращення.

Таким чином, у ході нашого дослідження ми проаналізували низку психолого-педагогічної літератури із зазначеного питання, обґрунтували складові готовності дитини до школи, які є структурними компонентами даного поняття дослідили стан сформованості готовності старших дошкільників до навчання, розробили систему роботи результатом, якої стало значне підвищення рівня психологічної готовності дітей до навчання у школі.

Проведене дослідження не вичерпує повною мірою проблему формування готовності до навчання у школі. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вдосконаленні розвитку інтелектуальної готовності до школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В., Янківська О.П. Дидактичні ігри та вправи в дитячому садку. Київ: «Радянська школа», 1977. 128 с.
2. Атемасова, О. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери старших дошкільників алгоритми вирішення нетипових дитячих проблем / О. А. Атемасова. – Х. – Ранок, 2010. – 176 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти України / наук. кер. А. М. Богуш; кол. авт. Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. – К. – 2012. – 26 с.
4. Богуш А. Головні аспекти підготовки дітей до школи – педагогічна спадщина В. К. Котирло / А. Богуш // *Дошкільне виховання* – Науково-методичний журнал для педагогів і батьків. – 2011. – N 10. – С. 2-5.
5. Богуш А. Вектор наступності державних стандартів дошкільної та початкової освіти. *Дошкільне виховання*. 2007. №7. С. 20-23.
6. Божович Л. Психологические вопросы готовности ребенка к школьному образованию: учебн. пособие / Л. И. Божович. – М: Изд-во «Книга», 1972. – 123 с.
7. Большакова І. Проблеми психологічної готовності дитини до школи / І. Большакова // *Початкова школа* – Науково-методичний журнал. – 2005. – №4. – С. 4-7.
8. Борисова Л. Готовність дитини до навчання: на що варто звернути увагу для формування шкільної зрілості дитини / Л. Борисова // *Психологічна газета* – ТОВ "Мікрос-СВС" за сприяння Інституту психології ім.Г. С. Костюка. – 2005. – N23 (грудень). – С. 3-7
9. Буре Р.С. Готовим детей к школе: Кн. книга для воспитателя дет.сада. – М.: Просвещение, 1987. – 96 с.
10. Вікова психологія / за ред. Г. С. Костюка. – Електрон. текстове дан. – К. – Радянська школа, 1976. – 273 с.

- 11.Голота Н. Психологічна готовність старших дошкільників до викликів початкової освіти / Н. Голота // *Вихователь-методист дошкільного закладу* – Щомісячний спеціалізований журнал. – 2012. – № 5. – С. 50-54.
12. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос-СВС, 2003. – 112с.
- 13.Готовність та адаптація дитини до школи / упоряд. О. Главник. – К.: Главник, 2008. – 192 с.
- 14.Дитячий садок-школа: актуальні проблеми наступності: монографія / авт. кол.: Н. В. Лисенко, І. М. Шоробура, Л. С. Пісоцька та ін.; за ред. проф. Н. В. Лисенко;НАПН України, Навчально-науковий інститут соціокультурного розвитку дітей та молоді, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ). – 3-є вид., перер. та доповн. – К.: СЛОВО, 2014. – 472 с.
- 15.Эльконин, Д. Б. Психология обучения младшего школьника /Д. Б. Эльконин. Психология педагогична. Хрестоматія: навчальний посібник: у 2-х ч. Ч. 1 / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя; упор. Т. О. Гетьман, Т. Д. Кричковська. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 315 с.
- 16.ЗАКОН УКРАЇНИ Про дошкільну освіту (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259).
- 17.Ільман В. О. Психологічна готовність до шкільного навчання як умова успішності учня / В. О. Ільман // *Обдарована дитина: Науково-практичний освітньо-популярний журнал для педагогів, батьків та дітей.* – 2014. – N 5. – С. 2-8.
- 18.Киричук Т. В. Особистісно-орієнтований підхід до дитини в освітньому просторі ДНЗ / Т.В. Киричук // *Таврійський вісник освіти.* – 2013. - №4(44)
- 19.Клочко Н. Л. Вступ до школи як загальнопедагогічна проблема в історії розвитку початкового навчання в Україні (XX століття): автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Н. Л. Клочко; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2011. – 20 с. – укр.

20. Кондратенко Т. Д. Обучение старших дошкольников / Т. Д. Кондратенко, В. К. Котырло, С. А. Ладывир. – К: Рад. Шк., 1986. – 152 с.
21. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). Київ: Стилос, 2000. 336 с.
22. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. Київ: Освіта 1998. 255 с.
23. Котирло В. К. Завтра в школу / В. К. Котирло. // *Бібліотека дошкільного працівника*. –1977.
24. Котирло, В. К. Початковий період у навчанні школярів / В. К. Котирло. – К.: Знання УРСР, 1985. – 48 с.
25. Крупская, Н. К. О дошкольном воспитании: сборник статей и речей / Н. К. Крупская. – 2-е изд., доп. – М.: Просвещение, 1973. – 288 с.
26. Кулагина, И. Ю. Возрастная психология: Развитие ребенка от рождения до 17 лет / И. Ю. Кулагина; Университет Российской академии образования. – 5-е изд. – М.: УРАО, 1999. – 177 с.: ил. – Библиогр.: с. 172.
27. Ладивір С. Як живеться шестирічним школярам? / С. Ладивір // *Дошкільне виховання*. – 2003. – № 6. – С. 3–5
28. Лесіна Т. М. Професійна компетентність вихователя дітей передшкільного віку як фактор успішності першокласників / Т. М. Лесіна. – С.59-62
29. Лісовець О. В. Врахування особливостей кризи семи років у формуванні психологічної готовності дитини до школи / О. В. Лісовець // *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки: Науковий журнал* / Міністерство освіти і науки України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – № 4. – С. 161-165
30. Лозниця, В. С. Основи психології та педагогіки: навчальний посібник / В. С. Лозниця; Міністерство освіти і науки України, Київський Національний економічний університет. – К.: КНЕУ, 2001. – 288 с.

31. Любарська І. Співпраця дошкільного закладу і родини у контексті підготовки дитини до школи: [монографія] / І. Любарська. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 17. – 72с.
32. Майбутні першокласники: спецвипуск // *Психолог.* – 2010. – №11(березень). – 32 с.
33. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури: навч. посіб. для вищ. шк. Київ: Наукова думка, 1998. – 226 с.
34. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому садку / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. К. –2001. –41с.
35. Мухина В.С. Шестилетний ребёнок в школе. Москва: Просвещение, 1986. 267 с.
36. Нагорна С. Методики визначення готовності дитини до школи / С. Нагорна, І. Храпова // *Бібліотека "Шкільного світу". Психолог. Бібліотека.* – 2013. – №11. – С. 1-120.
37. Павелків Р. В. Дитяча психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К.: Академвидав, 2008. – 432 с. – (Альма-матер).
38. Петровский В. А. Построение развивающей среды в дошкольном учреждении / В. А. Петровский, Л. М. Кларина, Л. А. Смывина, Л. П. Стрелкова // *Дошкольное образование в России / под ред. Р. Б. Стеркиной.* – М.: Изд-во АСТ, 1996. – С. 57–90.
39. Підготовка дітей до школи в сім'ї / упор. В. К. Котирло. – К.: Радянська школа, 1974. – 182 с.
40. Пісоцький В. П. Теоретичні питання вікової психології: навчально-методичний посібник / В. П. Пісоцький, А. М. Горянська; Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – 168 с.

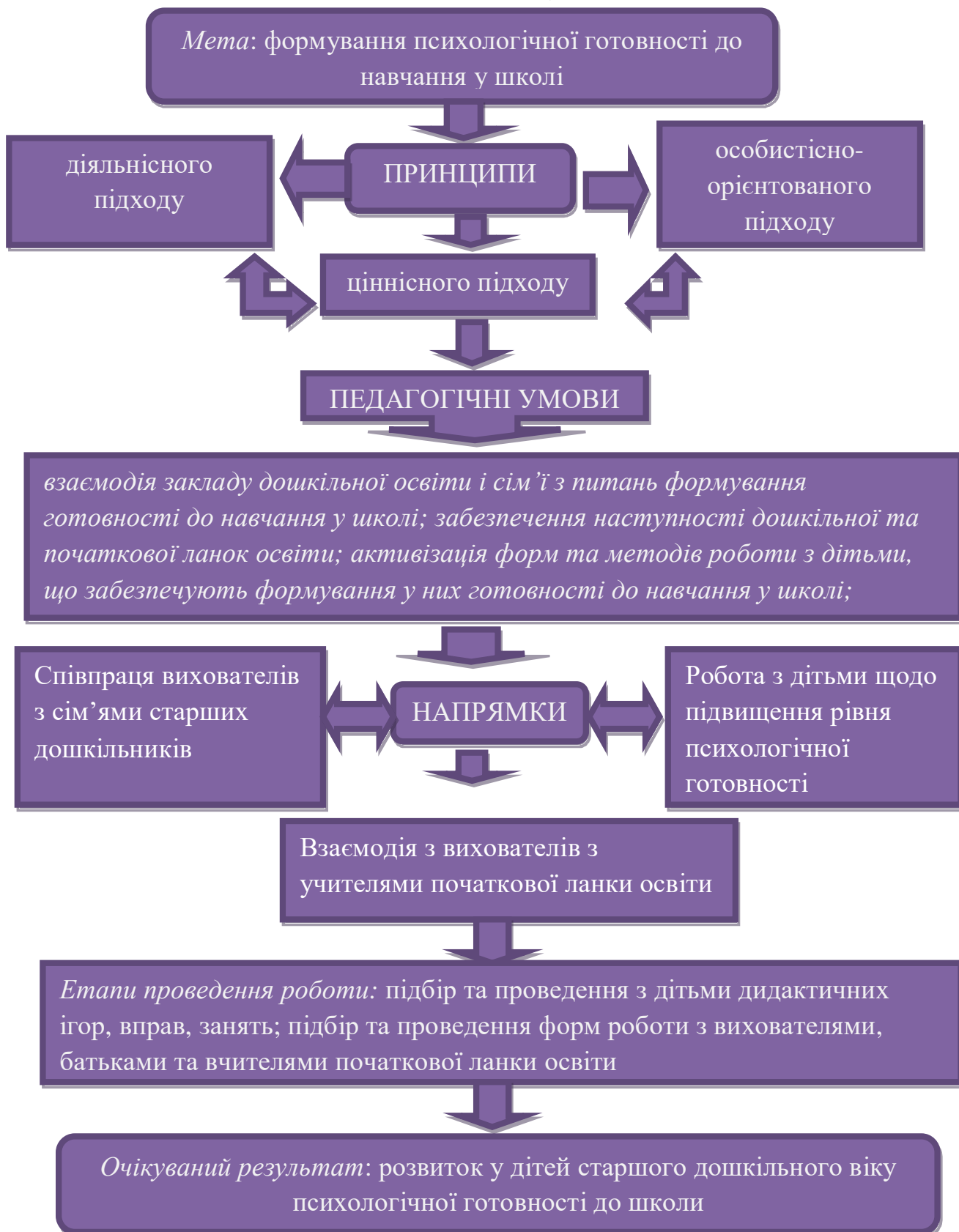
- 41.Писарчук О. Т. Особливості формування предметно-розвивального середовища дошкільного навчального закладу / Наукові записки. Серія:педагогіка. – 2014. –№4
42. Поліщук В. М. Криза 7 років: феноменологія, проблеми: навчальний посібник для студ. вузів / В. М. Поліщук. – Суми: Університетська книга, 2005. – 118 с.
- 43.Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Т. І. Поніманська. – К.: Академвидав, 2004. – 456 с. – (Альма-матер).
- 44.Прокопенко В. І. Підготовка дітей шостого року життя до навчально-пізнавальної діяльності у школі (на матеріалі роботи навчально-виховного комплексу дошкільний заклад – загальноосвітня школа І ступеня – гімназія): Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / В. І. Прокопенко; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2002. – 20 с. – укр.
- 45.Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» [нова редакція]. У 2 ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В. та ін. наук. кер О. Л. Кононко. – К.: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.
46. Сироватко О. Визначення готовності дитини до навчання у школі / О. Сироватко, О. Байеер // *Психолог.* – 2003. – №13(квітень). – С. 2-48.
- 47.Снайдер Р. Ребенок как личность: становление культуры справедливости и воспитание совести / Р. Снайдер, М. Снайдер, Р.Снайдер. – М.: Смысл; СПб.: Гармония, 1994. – 237 с.
48. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О.Сухомлинський / «Радянська школа» – К. –1978р.
- 49.Таран, О. Психологічна готовність дитини до школи: діагностика та формування / О. Таран.// *Бібліотека "Шкільного світу". Психолог. Бібліотека / Шкільний світ.* – К.: Редакції загальнопедагогічних газет, 2003 – 2010г. №9 – С.3-126

50. Тарасова С. Батьківська педагогіка у спадщині В. О. Сухомлинського / *Наукові записки Серія: Педагогічні науки*, Випуск 123(1).
51. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения, в 2-х т./ Редкол: В. Н. Столетов (пред.) и др. – К.: Рад. школа, 1983. – (Пед. б-ка). Переклад з російської О. С. Бобров.
52. Фадєєва Т. Готовність дитини до шкільного навчання / Т. Фадєєва // *Рідна школа: Науково-педагогічний журнал*. – 2003. – №12. – С. 14-17.
53. Черепаня Н. І. Організаційно-педагогічні умови підготовки дитини до школи. – Рукопис. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса, 2006.
54. Шадриков, В. Д. Готовность детей к обучению / В. Д. Шадриков. Психологія педагогічна: хрестоматія: навчальний посібник: у 2-х ч. Ч. 1 / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя; упор.: Т. О. Гетьман, Т. Д. Кричківська. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 315 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Модель формування в освітньо-виховному процесі ЗДО складових психологічної готовності до навчання у школі дітей старшого дошкільного віку

Методика тест шкільної зрілості Керна-Їрасека

Орієнтаційний тест шкільної зрілості Керна-Їрасека складається з трьох субтестів: малюнок людини (чоловічої фігури), копіювання фрази з письмових букв, змальовування групи точок. Результат кожного субтесту оцінюють за п'ятибальною системою. Дана методика дає нам можливість визначити рівень розвитку дрібної моторики, координації рухів руки, просторової орієнтації, схильність до оволодіння навичками письма. Окрім цього ця методика дозволяє визначити рівень розвитку мислення дитини, вміння слухати і виконувати вказівки, виконувати завдання за зразком, дізнатися рівень її психічного розвитку та довільність психічної діяльності.

Згідно з даною методикою готовими до навчання у школі вважаються діти, які за результатами всіх трьох завдань отримали від 3 до 6 балів. Діти, які отримали від 7 до 12 балів мають середній рівень готовності до школи. Група дітей, які отримали 13-15 балів мають низький рівень готовності до шкільного навчання і потребують ретельного індивідуального вивчення особливостей інтелектуального розвитку та особистісних якостей. За кожен субтест дитина отримує від одного до п'яти балів. Проте принцип обрахунку такий: чим менша сума за результатами трьох субтестів, тим краща готовність до школи.

Тест «Малюнок людини» дає можливість оцінити рівень психічного розвитку малюка, продіагностувати рівень розвитку перцепції та сенсомоторної координації. На початку роботи всім досліджуваним дітям надавалася інструкція «Візьми, будь ласка, цей аркуш паперу і намалюй на ньому людину (чоловіка)». У ході оцінювання результатів тесту звертається увага на наявність головних (голова, ноги, руки, тулуб, очі, ніс, рот) і другорядних деталей (волосся, пальці, взуття, одяг) спосіб малювання (синтетичний).

Під час проведення методики дослідник не може виправляти дитину, підказувати щось, нагадувати про деталі, які дитина не намалювала. Дорослий має мовчки спостерігати.

Метою субтесту «Копіювання фрази з письмових букв» є визначення схильності дитини до оволодіння навичками письма, вміння виконувати завдання за зразком. Дитина отримує аркуш паперу, на якому написана коротка фраза «Він їв суп». На початку проведення методики педагог дає таку інструкцію до виконання: «Поглянь на цей аркуш паперу, на ньому щось написано. Спробуй ось тут (показати нижче написаної фрази) переписати все так само як на зразку». Фраза має бути написана великими літерами.

Головна мета субтесту «Змальовування групи точок» (за Керном-Їрасеком) полягає у визначенні загального рівня психічного розвитку дитини, дослідженні її здатності до наслідування, координації рухів руки, просторової орієнтації. На зразку, який отримує дитина, намальовані 10 точок, що розташовані на однаковій відстані одна від одної. Зміст завдання полягає у тому, що дитина поруч має повністю відтворити порядок їх розташування. Перед початком виконання завдання дитина отримує інструкцію: «Поглянь уважно на зразок. Перед тобою на аркуші паперу намальовані крапочки. Зверни увагу, вони розташовані у певній послідовності. Спробуй їх перемалювати, розташовуючи так само, як на зразку».

Методика «Бесіда про школу»

Запитання бесіди	Варіанти відповідей	Бали
1. Чи хочеш ти йти до школи?	А – дуже хочу Б – так собі, не знаю В – не хочу	2 1 0
2. Чому ти хочеш іти до школи?	А – інтерес до навчання, занять, хочу навчитись читати, писати, стати грамотним, розумним, багато знати, довідатись про нове Б – інтерес до зовнішньої шкільної атрибутики: нова форма, книги, портфель В – позашкільні інтереси: у садку набридло, у школі не сплять, там весело, усі діти ідуть до школи	2 1 0
3. Чи готуєшся ти до школи? Як ти готуєшся (тебе готують) до школи?	А – освоєння деяких навичок читання, письма, лічби: з мамою вчили літери, лічили, розв'язували задачки Б – придбання форми, шкільного приладдя В – заняття, що не стосуються школи	2 1 0
4. Чи подобається тобі в школі? Що тобі подобається (не подобається)? Найбільше? (Попередньо в дитини запитати, чи була вона у школі).	А – уроки, шкільні заняття, що не мають аналогів у дошкільному житті дитини Б – позашкільні заняття та інші, не пов'язані з навчанням, моменти: перерва, заняття в позаурочний час, особистість учителя, зовнішній вигляд школи, оформлення класу В – уроки художньо-фізкультурного циклу, знайомі і близькі дитині в дошкільному.	2 1 0
5. Якби тобі не треба було ходити до школи й у дитячий садок, чим би ти займався вдома, як би проводив свій день?	А – заняття навчального типу: писав би літери, читав Б – дошкільні заняття: малювання, конструювання В – заняття, що не мають відношення до школи: ігри, допомога по господарству.	2 1 0

Методика для «Чого не вистачає?» (Р. С. Немов)

Анкета для вихователів

Шановні вихователі! Просимо відповісти Вас на декілька запитань з приводу важливості питання формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи, ролі взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї, забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти, а також застосування найефективніших форм та методів роботи з дітьми, щодо підготовки їх до школи. Наперед вдячні, що Ви знайшли час і уважно відповіли на питання запропонованої анкети.

I. ПАСПОРТИЧКА

1.1 Ваша освіта _____

1.2 Ваш вік _____

1.3 Стать _____

1.4 Ваш стаж роботи _____

II. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

1. Чи варто, на Вашу думку, готувати дітей до школи в межах ЗДО?

а) так;

б) ні;

в) свій варіант _____

2. Як Ви думаєте, у чому полягає сутність готовності дітей до школи?

_____

3. Формуванню яких складових готовності до школи Ви приділяєте більшу увагу?

а) психологічній (інтелектуальна, особистісна, соціальна, мотиваційна);

б) фізичній;

в) свій варіант

відповіді _____

III. АКТИВІЗАЦІЯ МЕТОДІВ ТА ФОРМ РОБОТИ З ДІТЬМИ ЩОДО ЇХ ПІДГОТОВКИ ДО ШКОЛИ

4. Які форми та методи роботи з дітьми Ви застосовуєте щодо формування у них готовності до шкільного навчання?

---

5. Які з них, на Вашу думку, є найбільш ефективними у формуванні високого рівня готовності до школи?

IV. ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНИ З ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

6. Чи вважаєте Ви, що взаємодія та єдність вимог ЗДО і сім'ї відіграє важливу ролі у формуванні готовності дитини до школи?

а) так;

б) ні;

в) свій варіант _____

7. Які форми роботи з батьками з питань формування готовності дітей до школи Ви найчастіше використовуєте?

V. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

8. Чи вважаєте Ви наступність дошкільної та початкової ланок освіти необхідною умовою швидкої адаптації дитини у школі?

а) так;

б) ні;

в) свій варіант _____

9. Чи співпрацюєте Ви з вчителями початкової школи, готуючи дітей до шкільного навчання?

а) так;

б) ні;

в) свій варіант _____

10. Які форми роботи Ви використовуєте у роботі з вчителями початкової ланки?

---

11. Чи вважаєте Ви, що реформування освітньої системи в Україні (концепція Нова Українська Школа) спрощує процес адаптації дитини до шкільного навчання?

а) так;

б) ні;

в) свій варіант _____

12. Чого вам бракує у процесі формування і розвитку у дітей старшого дошкільного віку готовності до школи?

Анкета для батьків

Шановні батьки! Просимо відповісти Вас на декілька запитань з приводу важливості питання формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи та ролі взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї, зокрема в питанні готовності дитини до шкільного навчання. Наперед вдячні, що Ви знайшли час і уважно відповіли на питання запропонованої анкети.

I. ПАСПОРТИЧКА

1.1 Ваша освіта _____

1.2 Ваш вік _____

1.3 Стать _____

II. ВАЖЛИВІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

1. Чи вважаєте Ви попередню підготовку дитини до школи важливою для її адаптації?

а) так;

б) ні;

в) інший варіант відповіді _____

2. Що, на Вашу думку, є найголовнішим фактором у формуванні готовності дитини до школи?

_____

III. ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНИ З ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

3. Чи вважаєте Ви за потрібне співпрацювати із ЗДО, щодо підготовки Вашої дитини до школи?

а) так, звичайно;

б) достатньо зусиль лише ЗДО;

в) достатньо зусиль лише родини;

г) ні, не вважаю за потрібне.

4. Чи достатню увагу, на Вашу думку приділяють проблемі підготовки дитини до школи у садочку, який відвідує ваша дитина?

а) так, цілком достатню;

б) достатню, але хотілось би більше;

в) ні, зовсім не приділяють.

5. Чи проводяться у садочку, який відвідує Ваша дитина, заходи спрямовані на ознайомлення батьків з особливостями підготовки дітей до навчання у школі?

а) так, досить часто;

б) інколи;

в) зовсім не проводяться.

6. Які форми роботи взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї Вам найбільше імпонують та є найдоцільнішими ?

батьківські збори;

зустрічі з батьками;

вечори запитань та відповідей;

заняття-тренінги;

школи для батьків;

сімейні педради;

індивідуальні бесіди;

консультації;

інформаційні буклети;

публікації в системі Інтернет.

7. Чи берете Ви участь у заходах, що організовує ЗДО, щодо підготовки дітей до школи?

а) так, часто;

б) інколи;

в) не приймаю.

8. Чи достатній рівень підготовки до школи, на Вашу думку, дитина отримує в дитячому садку?

а) так;

б) ні;

в) свій варіант _____

IV. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

9. Чи відвідує Ваша дитина додаткові заняття, курси для підготовки до школи за межами дитячого садочку? (заняття на базі шкіл, заняття в дитячих центрах розвитку).

а) так;

б) ні.

10. Чи важливою, на Вашу думку, є співпраця закладу дошкільної освіти та початкової школи з питань формування готовності дитини до шкільного навчання?

а) так;

б) ні.

в) свій варіант _____